

TARTU ÜLIKOOL

FILOSOOFIATEADUSKOND

GERMAANI, ROMAANI JA SLAAVI FILOLOOGIA INSTITUUT

SÜNKROONTÕLKE ISESEISVA ÕPPE HARJUTUSTIK

Magistritöö

ANNA KARBOINOVA

JUHENDAJA: KERLI KLOCK, MA

TARTU 2014

Eessõna

Tahaksin tänada neid, kes abistasid mind selle magistritöö kirjutamisel.

Esiteks tahaksin tänada Sirje Kupp-Sazonovi, Birgit Paali ja Kristi Põderit, kes valmistasid ette kõned ja tekstid siinsete harjutuste tarbeks.

Olen samuti väga tänulik oma sõpradele ja lähedastele, kes aitasid kaasa töö valmimisele ja olid kogu selle aja mulle toeks.

Kõige suurem tänu kuulub mu juhendaja Kerli Klockile, kes tegi kõike eelnevat ning lisaks julgustas, oli alati abivalmis ja suunas oskuslikult töö kirjutamisel.

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Sünkroontõlke omandamise raskustest.....	6
1.1 Sünkroontõlke protsessid.....	6
1.2 Sünkroontõlke tegemiseks vajalikud omadused.....	9
1.3 Sünkroontõlke õppimise raskused.....	10
2. Sünkroontõlke iseseisva harjutustiku vajadusest.....	12
2.1 Miks just sünkroontõlge?	12
2.2 Eelnevad sünkroontõlke harjutustikud ja Tartu Ülikooli Tõlkekeskuses valminud tööd.....	14
3. Harjutustiku ülesehitus ja kasutamine.....	22
3.1 Harjutustiku struktuur.....	22
3.2 Harjutustiku kasutamine.....	23
4. Sünkroontõlke põhitehnikad, millele keskendub iseseisva õppe harjutustik.....	25
1. Tähelepanu jaotus ja keskendumine.....	26
2. Tähenduse prognoosimine.....	31
3. Toimetamine.....	36
Kokkuvõte.....	50
Summary.....	53
Kasutatud kirjandus.....	56
Lisa 1.....	58
Lisa 2.....	59
Lisa 3.....	65
Lisa 4.....	66

Sissejuhatus

Suulise tõlke oskusi ei saa omandada pelgalt raamatute ja teooria baasil, vaid oskuste omandamiseks ja kinnistamiseks on vaja struktuurset õppemudelit ning pidevat harjutamist. Viimase olulisust on lisaks tõlkepraktikutele rõhutanud ka suulise tõlke teoreetikud (vt nt Lambert 1992, Nolan 2008). Käesoleva töö eesmärgiks ongi kokku panna praktilise suunitlusega iseseisva sünkroontõlke õppimise harjutustik, mis aitaks suulise tõlke eriala omandavatel tudengitel ning miks mitte ka asjast huvitatud praktikutel paremini sünkroontõlke alamoskusi omandada. Teema valik on ajendatud käesoleva töö autori isiklikust huvist ja vajadusest parandada oma sünkroontõlke oskusi ja tõlketulemi kvaliteeti, luues võimaluse struktuursemalt ja tõhusamalt harjutada iseseisvates tingimustes.

Magistritöös püstitatud eesmärgi saavutamiseks analüüsib töö autor sünkroontõlget puudutavat erialakirjandust, keskendudes erinevate teoreetiliste ja ka praktilisema suunitlustega allikate puhul sünkroontõlke alamoskuste arendamiseks vajalikule teoreetilisele taustale ning vastavatele harjutustele. Harjutuste analüüsimisel ja ühtseks harjutuskoguks sünteesimisel lähtutakse käesolevas töös eelkõige praktilistest kaalutlustest - kokku on koondatud harjutused, mis kõige tõenäolisemalt toimivad just sünkroontõlke omandamise algfaasis. Töö ühe lisandväärtusena võibki näha asjaolu, et autor on ise tõlkeõpetuse erialal algajana erinevad sünkroontõlke harjutused omal nahal järele proovinud ning viimased peaks seetõttu kõige paremini sobima ka algajale õppijale. Antud harjutustik peaks aitama eelkõige omandada baastõlketehnikaid ning arendama sünkroontõlkeks vajalikke alamoskusi. Erialases kirjanduses kasutatakse tõlketehnikate jaoks erinevaid termineid, sealhulgas näiteks tõlketaktikad ja tõlkestrateegiad. Lihtsuse ja selguse huvides kasutab käesolevas töös autor läbivalt terminit *tõlketehnikad*. Käesolevas

harjutustikus sisalduvad harjutused on olulised sünkroontõlke kolme põhitehnika omandamiseks. Sünkroontõlke põhitehnikatena tuuakse erialakirjanduses tavapäraselt välja: tähelepanu jaotuse ja keskendumise, tähenduse prognoosimise ning kõne toimetamise. Viimase alla kuulub omakorda kolm tõlketehnika alamoskust - kokkusurumine, salaamitehnika ja ümbersõnastus (vt Jones 2002, Gile 2009, Puusepp 2013).

Käesolev töö on jagatud neljaks osaks. Esimeses osas antakse ülevaade sünkroontõlkest, sellele tõlkeliigile omastest tõlkeprotsessidest ning iseloomulikest raskustest. Teises osas käsitletakse harjutustiku vajaduse ning teemavaliku küsimusi, andes samuti ülevaate käesolevas valdkonnas varem koostatud harjutustikest ning ka konkreetsemalt Tartu Ülikooli Tõlkekeskuses valminud sünkroontõlke magistritöödest. Magistritöö kolmandas osas selgitatakse harjutustiku ülesehitust ja kasutamist. Neljas osa kirjeldab ning analüüsib kolme peamist sünkroontõlketehnikat (tähelepanu jaotamine/keskendumine, tähenduse prognoosimine ja kõne toimetamine), et anda üliõpilasele ülevaade sellest, millele tasuks eelkõige keskenduda sünkroontõlke õppeprotsessi käigus. Iga sünkroontõlke põhitehnika all tuuakse välja harjutused, mis peaksid abiks olema eelmainitud tehnikate omandamisel. Sünkroontõlke põhitehnikad ja alamoskused on omavahel väga tihedalt seotud ning seega moodustavad nad ahela, kus üks asi ei toimi ilma teiseta. Järelikult on sünkroontõlke kui tervikoscuse omandamise seisukohast üliloluline kõikide selle tehnikate kallal struktuurselt tööd teha. Viimase võimaldamiseks on iseseisva õppe harjutustikule lisatud ka audiomaterjalid ja tekstid, mis on tudengitele abiks harjutuste tegemisel ning oskuste lihvimisel. Samuti on lisatud tulemuste analüüsimist võimaldav tabel kuhu saab pärast harjutuste sooritamist kirja panna oma tulemused ja vead ning seeläbi tehtud edusamme ka ajas jälgida.

1. Sünkroontõlke omandamise raskustest

1.1 Sünkroontõlke protsessid

Tuntud tõlk ja sünkroontõlke spetsialist Chernov on sünkroontõlget defineerinud kui keerukat kahe keele vahel toimuvat tähendusekeskset, kommunikatiivset ja verbaalset tegevust, mis nõuab „rangelt piiratud informatsiooni läbitöötamist kitsas ajavahemikus ning väliselt reguleeritud keskkonnas“ (Lambert & Moser-Mercer 1994: 140). Keerukalt sõnastatud definitsiooni kõrvale jättes võib öelda, et suulise tõlke liikide hulgas peavad praktiseerivad tõlgid kuninglikuks või kuldseks distsipliiniks just sünkroontõlget. Ilmselt peitub põhjus selles, et erinevatest suulise tõlke liikidest on just sünkroontõlge kõige rohkem erinevaid oskusi ja teadmisi koondav ning seetõttu ka kõige nõudlikum. Tõlkekirjanduses mainitakse tihti, et sünkroontõlge on ebanormaalne või loomuvastane tegevus. Näiteks kirjutab G. Miram (2006) oma raamatus „Elukutse: Tõlk“ („Профессия: Переводчик“), et „ühteaegselt kuulata ja kirjutada normaalne inimene ei saa – see on psühho-füsioloogiline anomaalia“ (82). Selleks, et tõlkida sünkroonis tuleb organismil väga palju psüühiliselt pingutada ja peale selle ka head tõlged teha (*Ibid.*). A.F. Shirjaev on kirjeldanud sünkroontõlgi tegevust kui ühekülgsete tegevuste ahelat, mis koosneb erinevatest faasidest: orienteerumise, otsuste langetamise ja teostamise faasist. Need faasid, kas järgnevad üks teisele ja taju asendub rääkimisega (kõneleja aeglane kõnetempo) või üks faas ristub teisega ja teksti tajumine toimub osaliselt siis kui räägib tõlk. Teisisõnu, reguleerivad sünkroontõlgi tegevust erinevad mehhanismid, mis aitavad ekstreemsete tingimustega kohandada säilitades tegevuste jada (Minjar-Beloruhev 1996: 165).

Sünkroontõlke ajal toimuvad erinevad protsessid jagatakse tavapäraselt erinevatesse etappidesse. Selliste etappide liigitamisel on olnud suur roll mängida Daniel Gile'il, kes oma raamatus „Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training“ (2009)

eristab järgnevaid tõlketappe: kuulamine ja analüüs, tõlke tegemine ja lühiajalise mälu aspekt. Kuna Gile' mudelist on lähtunud enamik viimase kümnendi jooksul sünkroontõlke valdkonnas kirjutavaid ja uurivaid autoreid ning tema jõupingutuste mudelit kasutatakse valdavalt ka tõlkeõpingute programmides, peatuksin kolmel tõlketapil siinkohal pikemalt.

- Kuulamise ja analüüsi etapp:

Kuulamise ja analüüsi etapp koosneb kõigist arusaamisele suunatud tegevustest, alustades alateadvuslikust analüüsist (helilainetest, mis kannavad lähtekeelee sõnumit ning mis jõuab tõlgini sõnade tuvastamise kaudu) ning lõpetades otsusega kõneleja lausungi tähendusest. Võib järeldada, et kuulamise ja analüüsi etapis peab tõlk aru saama kõnest nii foneetilisel, süntaktilisel kui ka leksikaalsel tasandil (Gile 2009: 160).

- Tõlkimise etapp:

Kõne taastootmine ei ole suulise tõlke ajal automaatne tegevus. Sünkroontõlkes on see tegevuste sari alates kõne sõnumi kujutamisest mentaalsel tasemel kuni enda tõlketulemi plaanimise ja selle esitluseni. Samuti kuulub siia hulka ka enese jälgimine ja vajadusel enese poolt öeldu parandamine. Tõlke tulemi tootmisel tekivad tõlgil samuti raskused, sest sellel etapil lisandub suur hulk erinevaid jõupingutusi. Näiteks, kui inimene räägib oma mõtteid, siis ta räägib enda poolt valitud vormis ja võib alati oma teksti muuta. Tõlk on aga sunnitud üsna lähedalt järgima seda struktuuri, mille on valinud kõneleja. Samuti ei saa tõlk sünkroontõlget tehes kaua oodata ja tavapäraselt ka mitte nii kaua kuni kõneleja oma lause lõpetab, sest vastasel juhul on tõlgi lühiajalisel mälul väga suur koormus. Peale selle, lähtudes erinevate keelte grammatilistest struktuuridest peab tõlk otsetõlkeid vältima, sest muidu võib ta sattuda keerulisesse olukorda, mille tagajärjel kannatab tõlketulem ning lausestruktuurid ei vasta sihtkeelee süntaktika korrapärale (Gile 2009: 163-165).

- Mälu etapp:

Lühiajalise mälu ehk töömälu ülesandeks on talletada informatsiooni ning seda lühikese aja jooksul töödelda (Gile 2009: 166). Töömälu on lahutamatu osa keelest arusaamise ja kõne tootmise protsessidest. Sünkroontõlke käigus järgnevad (kuni mõne sekundilise pikkusega) lühiajalise mälu funktsioonid üksteisele ilma tõrgeteta. See on osalt tingitud viivitusest kõne helide kuulmise hetke ja nende tõlgendamise hetke vahel: foneetilised segmendid võivad olla mälus mõistetud ja analüüsitud kuni nad võimaldavad identifitseerida sõna või foneemi. Näiteks, kui öeldakse „B nagu Bulgaaria“ siis hääliku foneetilised tunnused, mis sisaldavad 'B' salvestatakse mälus kuni sõna 'Bulgaaria' ära tuntakse, mis omakorda võimaldab 'B' ära tundmist, vastukajaks näiteks sarnaselt kõlavale 'P-le'. Nagu öeldud, on lühiajaline mälu seotud ka kõne tootmise ajaga - see tähendab valitakse õiged sõnad ja süntaktilised struktuurid. Veel enam kui kõneleja räägib ebaselgelt või ta lausetes ei ole loogikat ega olulist infot, siis tõlk võib oodata kuni saab moodustada adekvaatse tõlke ning samal ajal töötab ka lühiajaline mälu (Gile 2009: 165 - 166).

Nagu eelnevalt viidatud, seisneb sünkroontõlke raskus eelkõige selles, et mitmeid oskusi tuleb rakendada samaaegselt pühendades neile samavõrra energiat ja tähelepanu. Erinevaid alaoskusi või ülesandeid, mida sünkroontõlke protsessis rakendada tuleb nimetab Gile (2009: 168) 'jõupingutusteks'. Gile kaardistab ka sünkroontõlke protsesside „jõupingutuste“ mudeli (Effort Model):

$$SI = L + P + M + C$$

Selline mudel näitab kõiki jõupingutusi, mida peab tõlk sooritama sünkroontõlkes: analüüsi ja kuulamise etapp (L - *listening*), lühiajalise mälu etapp (M - *memory*), tõlke tegmise etapp (P - *producing*) ning siia lisandub ka koordinatsiooni etapp (C - *coordination*) ehk jõupingutus, mida tehakse, et koordineerida eelnevat kolme etappi. Tähelepanu jagamine erinevate tegevuste vahel on kindlasti õpitav oskus, ent enamik

suulise tõlke teoreetikuid on seisukohal, et sünkroontõlke kunsti valdamiseks on oluline ka sünnipärane soodumus. Kvaliteetse sünkroontõlke tegemiseks niisiis vaja teatud omadusi, millest osad on kaasasündinud ja mida saab arendada ning õpingute ja praktika käigus omandatud oskusi. Järgmine lõik tutvustab lühidalt sünkroontõlke tegemiseks vajalikke omadusi.

1.2 Sünkroontõlke tegemiseks vajalikud omadused

Miram (2006: 88) jaotab tõlgi omadused kahte ossa. Esimese osa moodustavad psühho-füüsioloogilised omadused, mis on tavaliselt küll kaasasündinud omadused, ent neid tuleb edasi arendada:

- Keskendumisvõime, oskus segavatest välisfaktoritest ennast eemaldada
- Tähelepanu jaotamine mitmele tegevusele korraga
- Kiire reaktsioon
- Kiire kõnemaneeer
- Psüühiline ja füüsiline pingetaluvus

Teise osa moodustavad oskused, mis on omandatud läbi sihipäraste õpingute ja harjutamise või ka kogemuste teel. Siia kuuluvad:

- Lai silmaring, teadmised
- Emakeele valdamine kõrgel tasemel, rikas sõnavara
- Oskus vabalt kuulumise pealt tajuda erinevat kõnet töökeeles
- Võõrkeeles perfektne oskus ja selle erinevate registrite tundmine
- Loomingulisus

Eeltoodud omaduste olemasolu ning teadlik arendamine aitab tõlgil hakkama saada raskustega, mis on omased sünkroontõlkele. Järgnevas lõigus tutvustatakse lähemalt sünkroontõlke iseärasusi ja raskusi võrreldes järeltõlkega. Kuna käesoleva töö eesmärk on viidata iseõppijale ning iseseisvalt sünkroontõlget harjutavale tudengile või praktikule,

millised harjutused aitaksid tõlketulemit parandada, on harjutustiku osasse valitud ülesanded just sünkroontõlke raskusi silmas pidades.

1.3 Sünkroontõlke õppimise raskused

Kognitiivses psühholoogias on arvamus, et sünkroontõlge on keeruline inimese infotöötluse tegevus, mida moodustab vastastikuses sõltuvuses olevate oskuste ahel (Lambert 1992: 265). Käesolev töö sisaldab just neid harjutusi, mis aitaks tõlgil arendada oskusi, et järgnevate raskustega hakkama saada. Sünkroon- ja järeltõlkel on olulisi sarnasusi. Nii ühe kui teise tõlkeligi puhul on vaja kuulata, aru saada, analüüsida ja ümber jutustada. Mõlema tõlketüübi puhul on tõlk kommunikatsiooni kesklüliks (Jones 2002: 66) ning kultuuriliseks vahendajaks eri osapoolte puhul. Jones (*Ibid.*) viitab aga ka sellele, et sünkroon- ja järeltõlget eristavad kaks põhierinevust, mis omakorda toob kaasa kaks lisaraskust just sünkroontõlke sooritamisel.

Esimene raskus on akustiline. Kui järeltõlget tehes tõlk kuulab ning seejärel räägib, siis sünkroontõlke puhul tuleb kuulata ja rääkida samal ajal, mis on ebaloomulik tegevus ning mida tuleb rohkesti harjutada. Samuti tuleb arvestada sellega, et iga inimese tootlikkuse limiit on individuaalne ning kui tõlkes tuleb ette liiga palju sünkroonseid tegevusi korraga, siis võib see limiit täituda. Kirchhoffi (1976) järgi, tuleks piire nihutada teadlikult erinevaid tehnikaid harjutades ning infoühikuid hoolikalt valides (118). Infoühikute välja valimisel on oluline tõlgi oskus kõnes kiiresti orienteeruda ning eristada olulist mitteolulisest. Shirjaevi (1982) järgi tuleb sageli arvestada ka kiiret kõnetempot ning vajalik on oskus leida lahendusi ja rakendada tõlgi otsuseid, mis „põhinevad tõlgitava kõne sisu ja keelelise vormi piiratud informatsioonil“ (5). Selleks, et kõige sellega hakkama saada on antud töös rõhk tähelepanu jaotuse ja keskendumise harjutustel kuna just need oskused aitavad tõlgil nii mitme ülesandega hakkama saada sünkroontõlke ajal.

Teiseks raskuseks on intellektuaalne. Järeltõlkes tõlk räägib siis kui ta on kogu kõne ära kuulnud ja peaks teadma kuhu tekst edasi viib. Mõned ebaselged mõtted või sõnad võivad tõlgi jaoks selgeks saada kõne lõpuks, kui tõlk on tutvunud kõne kontekstiga. Sünkroontõlkes aga sellist võimalust ei ole. Makro tasemel tõlk ei tea, kuhu kõne välja viib ja mikro tasemel ei tea tõlk, kuidas jätkub lause, isegi mitte seda, kas kõneleja on jaataval või eitaval positsioonil. Kui eeldada, et tõlk saab hakkama järeltõlke põhifaasidega: kuulamine, arusaamine, analüüs ja ümbersõnastamine, siis sünkroontõlkes peavad olema välja töötatud tehnikad, et kahe eelmainitud tüüpi raskusega hakkama saada (Jones 2007: 66-67). Intellektuaalse raskuse ületamiseks on antud töös välja toodud tähenduse prognoosimise harjutused.

Alljärgnevas töö osas põhjendatakse käesoleva magistriprojekti vajalikkust ning seda kuidas töö täidab puuduva lünga sünkroontõlke harjutustike hulgas iseõppijale, võttes arvesse ka Tartu Ülikooli Tõlkekeskuses varem kirjutatud töid. Lisaks viidatakse alljärgnevas osas sünkroontõlke alastele uuringutele ning harjutuste kogudele, mille põhjal käesoleva töö praktiline osa on sünteesitud.

2. Sünkroontõlke iseseisva harjutustiku vajadusest

2.1 Miks just sünkroontõlge?

Lisaks juba mainitud raskustele, mida sünkroontõlke sooritamiseks seatud eeldused ja vajalikud oskused kaasa toovad on veel mitmeid põhjuseid, miks valiti käesoleva töö teemaks just iseseisva õpiabi materjali koostamine sünkroontõlke alal. Autor tundis isiklikult puudust struktureeritud sünkroontõlke õpetamisest Tartu Ülikooli konverentsitõlke õppeprogrammis ja tundis vajadust baasoskuste konkreetsetest harjutustest. Peale selle, kuulub kaheaastases tõlkeõpetuse õppeprogrammis sünkroontõlkele üks aasta. Kindlasti ei ole see piisav aeg, et sellist rasket tõlketüüpi perfektselt omandada. Ülikooli praktikumidel alustatakse väga kiirelt tekstidega, mis on spetsiifilistel teemadel ning üsna keerulise sõnavaraga, et laiendada tõlketudengi jaoks vajalikku silmaringi. Kuid kuna baastehnikad ei ole veel algaja sünkroontõlk omandanud, jäävad nad tihti unarusse kuna rohkem hakkab tudeng tähelepanu pöörama tekstidest arusaamisele, mis omakorda kulutab väga palju energiat.

Selleks, et saavutada häid õppetulemusi tuleb peale ülikooli praktikumide teha tööd ka iseseisvalt, sest tõlk õpib kogu elu (Alekseeva 2008: 9). Iseseisvalt harjutades põhiliseks on keskenduda enda oskuste arendamisele ja praktikale, hiljem võib hakata tegelema ka sõnavara laiendamisega. Ülikooli õppeprogramm on üles ehitatud teatud moel ning õppeprotsess eeldab teatud õppe etappe kuid igal üliõpilasel on enda individuaalsed vajadused, millega tulekski tegelda iseseisvalt harjutades. Tudeng tajub ise oma tõlgete põhjal, millised kohad võiksid nõuda rohkemat tööd ning struktureeritud õppemudeli kaudu võib iseseisvates tingimustes ka neid parandada. Harjutada võib samuti erinevalt, võib lihtsalt järjest tekste tõlkida ja võib luua struktuuri, mille põhjal tõlkida keskendudes

ühele tõlketehnikale ning seejärel kui üks tehnika juba enam vähem omandatud edasi liikuda.

Peale selle, on tõlkeõpetuse teine aasta väga pingeline nii lõpueksamite kui ka magistritöö pärast, mis veel rohkem piirab aega, et tegeleda sünkrooniga. Seetõttu uuris antud magistritöö autor, kuidas on konverentsitõlke õppekavad üles ehitatud teistes Euroopa ülikoolides ning millal alustatakse seal sünkroontõlke harjutamist. Taustauuringu jaoks valis autor välja Euroopa ülikoolid, mis kuuluvad EMCI (*European Masters of Conference Interpreting*) alla – see tähendab programmid, mis on kooskõlastatud Euroopa Konverentsitõlke Magistritega ning kuna EMCI on kvaliteedimärgis, teeb nende ülikoolidega järelkasvu koolitamisel tihedat koostööd ka Euroopa Komisjoni Suulise tõlke peadirektoraat, DG SCIC. Käesolevas töös on EMCI ülikoolide õppekavade põhjal koostatud ka tabel, kus on välja toodud magistriõppe kestvus, semestrite arv ning järel- ja sünkroontõlke õpingute aeg semestrite kaupa. Antud tabeli põhjal on näha, et paljudes ülikoolides sünkroontõlget õpetatakse peale esimest järeltõlke kursust ehk teisel semestril (vaata Lisa 1).

Mis puudutab Eestit, siis suulist tõlget õpetatakse peale Tartu Ülikooli ka Tallinna Ülikoolis. Tallinna Ülikoolis alustatakse sünkroontõlke õppimisega esimese aasta teisel semestril ning õppekava läbimiseks tuleb sooritada erialane lõpueksam, magistritööd ei kirjutata. Pea kõikides EMCI ülikoolides, peale Rumeenia Babes-Bolyani Ülikooli, Sorbonne Nouvelle'i ja Ljubljana Ülikooli (kus konverentsitõlke programm kestab vaid aasta) õpetatakse sünkroontõlget juba järgmisel semestril peale järeltõlget või samaaegselt. Ülalöeldust võib järeldada, et iga ülikoolil on oma individuaalne õppereprogrammi koostamise meetod ning sünkroontõlge kui mahukas tõlkeliiik hõivab õppeprogrammis olulise koha. Kuna Tartu Ülikoolis jääb pisut vähem aega sünkroontõlke omandamiseks,

siis on veelgi olulisem, et tudeng õpiks end ise aitama ja aktiivselt iseseisvalt harjutaks. Käesolev töö pakubki selleks struktureeritud lähtekoha.

2.2 Eelnevad sünkroontõlke harjutustikud ja Tartu Ülikooli Tõlkekeskuses valminud tööd

Sünkroontõlget käsitlevas erialases kirjanduses on juba olemas mitmeid erinevaid harjutustike, mille põhjal sünkroontõlke tehnika aspekte või erinevaid alaoskusi harjutada. Samas jagunevad nende allikate väljaandmisajad mitmesse aastakümnesse ning kompaktset ja täielikku harjutuskogu ei õnnestunud käesoleva töö autoril leida. Mitmeid allikaid läbi töötades jäi mulje, et need harjutuskogud on poolikud: mõnes on puudu mitmed vajalikud tõlketehnikad, mida peaks sünkroontõlke tulemi parendamiseks harjutama. Teised keskenduvad konkreetsetele keelesuundadele ning seletavad detailselt lahti keelekombinatsiooni raskused ja iseärasused. Käesoleva töö puhul lähtutakse sellest, et olulised on sünkroontõlke tehnika alaosad üldisemalt ning sõltumata keele suunast. Peale selle, esineb tihtipeale harjutusi, mis on detailsemad ning mõeldud juba kogenud tõlkidele. Käesolev magistritöö on mõeldud aga eelkõige algajatele ja keskendub sünkroontõlke omandamisele algetappidel ning proovib luua selleks vajaliku harjutustiku, kus keskendutakse eelkõige kolmele sünkroontõlke tehnikale, koondades kõige tõhusamad harjutused. Eraldi harjutustike ainult sünkroontõlke jaoks, mis oleksid kätte saadavad või antud töö autori töökeeltes, ei ole leitud. Alljärgnevad allikad, on olulisemad viited või inspiratsiooniallikad sünkroontõlke harjutuste koondamiseks käesolevas töös. Teen siinkohal ülevaate igast neist allikatest eraldi, aitamaks neid algajaid ja tõlketudengeid, kel käesolevat harjutustikku kasutades tekib sügavam huvi erinevate harjutuste läbi proovimiseks ning kes seejärel leiavad endale õige allika ajasäästlikult. Samuti on töö

autor siin täpsemalt viidanud, millised allikad ja harjutused on välja toodud ka käesolevas harjutustikus.

1) I.S Alekseeva „Professionaalne tõlkija treening“ („Профессиональный тренинг переводчика: учебное пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей“) (2008). Kuigi antud raamat on mõeldud õppejõududele saab palju harjutusi kohandada ka iseseisva õppe jaoks. Raamat jaguneb kaheks osaks, esimene osa keskendub kirjalikule ja teine suulisele tõlkele. Suulise tõlke osas on 24. peatükki koos harjutustega ja tehnikate kirjeldustega. Kokku koondab autor 42 harjutust. 17. peatükis on välja toodud ettevalmistavad harjutused sünkroontõlke jaoks, mis on ka antud töös esindatud, sest töö autor on viimased läbi proovinud ja leidnud, et kõik neli harjutust on väga kasulikud (tähelepanu jaotus, kaja harjutus, tähenduse prognoosimine ja sünkroniseerimine). Esimene harjutus on antud töö autori poolt veidi muudetud ja kohandatud iseseisva õppe jaoks. Ülejäänud 38 harjutust ei ole antud magistritöösse lisatud, sest nad on kas liiga üldised antud teema raames või ei puuduta harjutustikus välja toodud tõlketehnikaid (mnemotehnika, leksika, terminid, ettekannete stiilid jne). Samuti on mõned harjutused suunatud suulise tõlke omandamisele algetapil, alustades järeltõlkest, kuid antud töö eeldab, et tudeng on need etapid juba läbinud ning keskendub konkreetsete aspektide harjutamisele sünkroontõlkes.

2) James Nolani „Interpretation: Techniques and Exercises“ (2008) on suunatud tõlkide koolitajatele ja tõlkidele, kuid eelkõige nendele tõlkidele, kellel on juba baasiteadmised olemas. Paljud harjutused on väga detailsed ning tegelevad sügavamalt aspektidega, mis on abiks ja vajalikud juba kogenud tõlgile, mitte algajale. Raamatus on väga palju häid ülesandeid, kuid see on peamiselt siiski mõeldud neile tõlkidele, kelle

töökeel (iseegi emakeel) on inglise keel. Raamatus on lühike teooria osa ning enamasti keskendutakse praktilistele ülesannetele. Konkreetset jaotust järel- ja sünkroontõlke harjutuste vahel ei ole (peale viimast peatükki, kus on märkmehnika ülesanded), sest enamik harjutustest on suunatud aspektidele, mida läheb vaja mõlema tõkeliigi jaoks. Antud raamatus on 18 peatükki ja kokku 179 harjutust. Antud magistritöö autor valis käesoleva iseseisva harjutustiku jaoks Nolani raamatust välja kaks harjutust salaami tehnika harjutamiseks. Ülejäänud harjutused välistasin seetõttu, et need on mõeldud kas keeleliste aspektide harjutamiseks (inglise keele grammatika ja eripära, kõneregistrid ja stiil, tsitaadid, huumor), kõneleja isikupära välja toomiseks või erinevate teemade nüansside harjutamiseks (majandus ja poliitika). Samuti on eraldi välja toodud harjutused tööks numbritega, mis on kindlasti igale tõlgile väga kasulikud, kuid antud töö raamidesse sobimatud. Peale selle on raamatus väga palju kirjalikke ülesandeid. Muidugi on kirjalik materjal oluline ja arendav ka suulise tõlke omandamisel, kuid antud töö võiks selline harjutuste valik muuta liiga ühekülgsesks.

Käesoleva töö kontekstis on kõige olulisem Nolani raamatu kolmas peatükk, mis keskendus kokkusurumise tehnikale ja keerulisele süntaksile. Kokku oli antud peatükis kümme harjutust, käesolevasse harjutustikku on neist valitud kaks. Autor otsustas paljud harjutused nende ühekülgsuse tõttu välistada, sest lähtusin põhimõttest, et algul on oluline välja tuua baasharjutused ja siis saab juba tudeng ise vaadata, kas ta soovib antud harjutust veelgi detailsemaks muuta. Näiteks, valiti antud töösse salaami tehnika harjutus, kus on vaja keeruline kõnelõik lühemaks teha, otsides välja algul lõigus peituv peamine mõte või sõnum ja seejärel teisejärgulised mõtted ning moodustada eraldiseisvad kompaktsed laused. Mitmed harjutused välistasin ka seetõttu, et need olid valdavalt keelelised, keskendusid konkreetset inglise keele grammatikale ja olid liiga detailsed antud töö jaoks

ning suunatud pigem kogenu tõlgile, kes on baastehnika omandanud ja töötab nüansside kallal. Kokkuvõttes võib öelda, et 179. harjutusest on töösse valitud kaks.

3) Lynn Visson „Sünkroontõlge vene keelest inglise keelde“ („Синхронный перевод с русского на английский“) (1999) – juba raamatu pealkiri kajastab, et harjutused on eelkõige mõeldud kahele keelesuunale. Raamat sisaldab palju harjutusi, mis puudutavad terminoloogiat, grammatilisi ja stiililisi erinevusi kahe keele vahel, kultuurilisi iseärasusi (toostid, tervitused), harjutuste tekste vene ja inglise keeles. Näiteks toodud tekstid on väga ametliku ja spetsiifilise sõnavaraga, mille põhjusena võib näha seda, et raamatu autor töötab koosseisulise tõlgina ÜRO juures. Praktilisi harjutusi algajale sünkroontõlget iseseisvalt harjutavale praktikule on raamatus 18. Nende hulgast valisin oma töösse kolm - tähelepanu jaotuse, kokkusurumise ja sünonüümide harjutused. Sünkrooni harjutamiseks oli välja toodud veel neli harjutust, kuid antud töö autor otsustas need välja jätta. Tähelepanu prognoosimise tehnika harjutus oli juba lisatud tööle teisest allikast. Samuti oli kaks liiga üldist harjutust algaja sünkroontõlgile ja üks harjutus õigel ajal tõlkimisega alustamiseks, mis oli liiga poolik, et seda eraldi harjutusena antud töös välja tuua. Lisasin sarnase harjutuse teisest allikast. Ülejäänud 11 harjutust algajatele on samuti arendavad, kuid ei sobi antud töösse, sest keskenduvad keele aspektidele, tööle numbritega, kõneleja eripärale ja tõlke esitlusele (intonatsioon, pausid). Kuigi kõik harjutused on kasulikud sünkroontõlke harjutamiseks on enamik harjutustest üsnagi üldised ning pole väga põhjalikult lahti seletatud.

4) Cay Dollerupi ja Annette Lindegaardi „Teaching translation and interpreting 2“ (1994) on artiklite kogumik erinevatel tõlketeemadel. Antud raamat on pigem mõeldud õppejõududele ja suunatud sellele kuidas suulist tõlget õpetada. Tegu ei ole praktilise harjutustikuga kuid sünkroontõlke iseseisvaks harjutamiseks sobis siiski antud töösse väga

hästi üks - ümbersõnastamise tehnika harjutus Robin Settoni artiklist. Samuti toovad autorid raamatus põgusalt välja tähenduse prognoosimise harjutused, kuid detailsemaid tähenduse prognoosimise harjutusi oli võimalik leida teistest allikatest.

Väga detailne, olgugi et juba üsna vana suulise tõlke õpik, on A.F. Shirjaevi „Sünkroontõlke käsiraamat. Prantsuse keel” („Пособие по синхронному переводу: Французский язык”) (1982), mis on rohkem mõeldud õppejõududele kuid seal leidub ka harjutusi iseseisvaks õppeks. Raamatus on välja toodud eraldi skeem, mille põhjal korraldada struktureeritud õppimist ning tundide kaupa jaotatud ka harjutused tekstidega. Harjutusi täpsemalt analüüsisides jäi mulje, et nad on kõik väga ühekülgsed. Põhiliselt on ainult sünkroonse lugemise harjutused ja lehelttõlge ning paar sünkroontõlke harjutust kuulamisega. Kõik need harjutused on iga korraga pisut raksemaks või detailsemaks muudetud, kuid siiski on sealt puudu mõned olulised sünkroontõlke aspektid. Alustuseks välja toodud harjutused on liiga kerged ning kindlasti ei sobi need antud magistritöös püstitatud eesmärgiga. Shirjaevi teine raamat „Sünkroontõlge: Sünkroontõlgi tegevus ja sünkroontõlke õpetamise metoodika“ („Синхронный перевод: Деятельность синхронного переводчика и методика преподавания синхронного перевода“) (1979) ei ole suunatud teatud keelte kombinatsioonile ning seal sisalduvad enamasti harjutused, mis on olemas ka eelmainitud autoritel - lehelttõlge, kokkusurumise tehnika, teksti kordamine). Ka see raamat on mõeldud õppejõududele ning kirjeldab süstemaatilist tõlget ning tööd tudengitega ülikooli praktikumidel. Küllap on kõik uuemad viimase aastakümne autorid just säärastest vanadest allikatest ka inspiratsiooni saanud ning toimivamad ülesanded oma allikatesse üle võtnud. Sellest hoolimata pidasin oluliseks siiski ka Shirjaevi töid tutvustada.

Shirjaev pole ainuke autor, kes peab lugu lehelttõlkest. Garbovski ja Kostikova raamatus „Suulise tõlke kursus: Prantsuse keel – vene keel“ („Курс устного перевода :

Французский язык - русский язык”) (2006) on välja toodud palju tekste, et harjutada lehelttõlget ja sünkroontõlget lähtudes erinevatest teemadest ja terminitest. Juba sissejuhatuses mainivad autorid, et tegu on õpikuga kogenud tõlgile. Antud raamat sisaldab ainult harjutuste tekste (kuuel erineval teemal) ning mitte praktilisi harjutusi. See on prantsuse ja vene keele baasil koostatud ja tegeleb süvendatult keeleliste aspektidega.

Veel üks põhjalik harjutustik õppejõule on R.K. Minjar-Beloruhevi „Tõlke teooria ja meetodid“ („Теория и Методы Перевода“) (1959). Raamat sisaldab palju harjutusi, mis on mõeldud gruppitööks ülikooli praktikumidel. Kuid antud raamat ei tegele ainult sünkroontõlke õpetamisega vaid ka järeltõlkega ning üldiste harjutustega, mille eesmärk on arendada üliõpilaste keeleoskusi. Kuna allikas on väga vana, ei nimetata seal isegi sünkroontõlget või järeltõlget terminina, selle asemel öeldakse, et tehakse „tõlget kuulmise pealt“. Sünkroontõlkest on eraldi kirjutatud raamatu lõpus kuna seda liigitakse kui kõige raskemat tõlketüüpi ning tuuakse välja jällegi lehelttõlke harjutust, sünkroonse teksti kuulamise ja lugemise harjutust ning tavalist sünkroonset teksti tõlget.

Järgnevalt tutvustatakse Tartu Ülikoolis kaitstud konverentsitõlke magistritöid.

Iseseisva õppe harjutustiku on loonud varem Taavi Tatsi, kuid oma töös „Audiosalvestuste kasutamisevõimalusi järeltõlke iseseisvas õppes” käsitles ta järeltõlget. Töö on kindlasti kasulik tudengitele, kes soovivad järeltõlget iseseisvalt harjutada, sest töö autor on tõlkekursuse üliõpilasena ise kõik harjutused ka enda peal läbi katsetanud. Kuigi tugevad järeltõlkeoskused on heaks baasiks sünkroontõlke õppimiseks ja kinnistamiseks, ei keskendu nimetatud töö autor sünkroontõlke alamoskuste omandamiseks mõeldud harjutustele.

Sarnaselt on harjutustiku algajale tõlgile koostanud Tõnu Martis oma töös „Tõlgi harjutuste kogu“. Autori eesmärk oli koondada magistritöösse erinevad tõlkeharjutused, et

tudengid saaksid omandada osaliselt tõlke põhiteooriad. Tõnu Martisi töös on harjutusi nii järel- kui ka sünkroontõlke jaoks. Aspektid, mille treenimiseks harjutused välja valiti olid mälu, tähelepanu, silmaringi ja erialase sõnavara laiendamine ning mnemotehnika. Tõnu Martisi töös on väga põhjalik teoreetiline osa, kuid harjutustiku osa ei ole käesoleva töö autori arvates nii detailne nagu ta olla võiks ning struktuurseks harjutamiseks oleks vaja põhjalikumat käsitlust. Esiteks ei ole arusaadav, mille põhjal on autor töösse valitud just need harjutused, mis seal kajastust leiavad. Teiseks, harjutustel ei ole kommentaare, miks nad on kasulikud ja mis oskusi nad täpselt aitavad arendada. Nagu töö autor kirjutab tuleb tudengil endal katsetada, millised harjutused talle sobivad ja see kehtib kindlasti ka käesoleva ja iga iseseisva harjutustiku puhul. Sellest hoolimata näib aga põhjalikumal analüüsil, et Tõnu Martisi töö lisandväärtuseks on vaid see, et autor koondas lihtsalt erinevad harjutused eelnevatest harjutustikest ning jaotas nad teemade kaupa.

Varem on ka sünkroontõlkest kirjutanud oma magistritöö Liisa Liivak „Heal tasemel sünkroontõlke kvaliteedikriteeriumid: Tartu Ülikooli suulise tõlke magistriprogrammi lõpetavate tudengite näitel”. Oma töös analüüsis autor kuivõrd on Tartu Ülikooli suulise tõlke programmi lõpetavad tudengid valmis tootma sünkroontõlget, mis vastaks hea sünkroontõlke kvaliteedikriteeriumitele. Liisa Liivaku töö näpunäidete põhjal on võimalik oma sünkroontõlke tulemusi analüüsida ning hinnata tõlketulemi kvaliteeti. Kindlasti peaks sünkroontõlke eesmärgipärasest harjutamisest huvitatud tulevane tõlk ka Liisa Liivaku magistritöö järeldustega tutvuma, sest seal on välja toodud olulised näpunäited oma tõlketulemi analüüsimiseks ja edusammude seireks, mida sünkroontõlkes on raskem teha kui järeltõlke puhul.

Olles läbi töötanud kõik eelmainitud allikad, mida sünkroontõlke õpetamise ja iseseisva harjutamise kohta leidsin, on antud harjutustik oluliseks täienduseks sellepärast, et käesolev magistriprojekt annab lugejale detailsema pilgu harjutustele, neid seletades,

kohandades ja eelnevalt katsetades. Lisaks pole Tartu Ülikoolis sünkroontõlke iseseisva õppe harjutustikku veel tehtud ning käesoleva töö autor loodab enda magistriprojektiga seda lünka täita.

Magistritöö järgnev osa annab ülevaate harjutustiku ülesehitusest ja kasutamisest.

3. Harjutustiku ülesehitus ja kasutamine

3.1 Harjutustiku struktuur

Antud harjutustik on eelkõige mõeldud konverentsitõlke tudengile, kes on läbinud järeltõlke kursuse ning omandanud selle jooksul ka sünkroontõlkes vajalikud teadmised ja oskused (väga hea analüüsi oskus ja aktiivne mälu kasutus), kuid võib huvi pakkuda ka neile, kes soovivad sünkroontõlkega tegelema hakata või praktikutele, kes oma oskusi täiendada või värskendada soovivad.

Võttes arvesse eelmainitud tähelepanekuid pakub antud harjutustik kahe sünkroontõlke põhiraskuse lahendamiseks järgmiseid harjutusi, mis omakorda on jaotatud kolme sünkroontõlke tehnika alla. Akustilise raskuse tehnikate välja töötamiseks tähelepanu jaotuse harjutused (1. Tähelepanu jaotus ja keskendumine) ning toimetamise ja sünkroniseerimise harjutused (3. Toimetamine). Toimetamise harjutustele tasub erilist tähelepanu pöörata just sünkroonis, sest järeltõlkes ei ole tõlk nii „lähedal“ kõnelejale. Tõlk võib midagi välja jätta või muuta lausete järjekorda. Sünkroonis aga on vaja toimetamist harjutada just sünkroonsete tegevuste kontekstis ehk kõneleja idee (ja mitte sõnade) edastamise ja ümberütlemisega süvenenumalt tegeleda. Harjutustikus välja toodud tähenduse prognoosimise harjutused (2. Tähenduse prognoosimine) aga aitavad algajal tõlgil üle saada teoreetilises osas viidatud intellektuaalsest raskusest.

Töö neljas ehk praktiline osa on jaotatud omakorda kolmeks osaks. Esimesed kaks osa (1. tähelepanu jaotus ja keskendumine ning 2. tähenduse prognoosimine) on ettevalmistavad harjutused ning need ei tegele otseselt veel sünkroonse tõlkimisega. Kolmanda osa (3. Toimetamine) harjutused on suunatud aga juba kuulamisele ja tõlkimisele samaaegselt.

Harjutustik sisaldab teooriat kolme sünkroontõlke tehnika kohta ning iga tehnika all on välja toodud harjutused. Iga harjutuse alla kuulub:

- (a) harjutuse eesmärk ehk mis oskusi antud harjutus arendab
- (b) viide CD-l leiduva kõnega (ja/või tekstiga töö lisades)
- (c) üldine kommentaar harjutuse kohta allikast, kust harjutus pärineb
- (d) autori kommentaar harjutuse kohta; harjutuse muudatustest autori poolt; harjutuse kasust ja olulisusest; autori isiklikud kogemused harjutuste sooritamisel

3.2. Harjutustiku kasutamine

Iseseisvalt harjutades tuleb tähelepanu pöörata õppekeskkonnale. Kodus harjutades tuleb arvestada sellega, et puudub helikindel tõlkekabiin ning raske on vältida segavaid faktoreid. Kuna sünkroontõlge nõuab väga palju keskendumist, siis tuleb end isoleerida ümbritsevast, et harjutamine kulgeks tõhusamalt. Enne kui asuda harjutuste juurde tuleb tagada endale ruum, kus ei oleks üleliigseid hääli, arvuti (koos CD-mängijaga, sest kõik kõned on salvestatud CD-le või siis tuleks need enne salvestada ja vajadusel helifailideks ümber konverteerida) ning vastavalt tõlke harjutusele tuleb kasutada kõrvaklappe, mis aitavad kõnet veel paremini kuulda, sest kui kõneleja räägib „otse kõrva” siis on kergem keskenduda. Harjutaja peaks harjutuse sooritamise ajal lindistama ka oma tõlketulemi ning peale igat harjutust ennast ka kuulama, et kontrollida tõlke täpsust ning seda kas antud harjutuste eesmärgid olid saavutatud.

Harjutustega alustades, on oluline keskenduda algul ainult ühele aspektile ja teha harjutust mitu korda, seades endale vaid ühe sihi. Näiteks, praegu keskendun ainult sellele, et võimalikult kompaktselt mõtteid edasi anda või üritan mitte korrata ühte ja sama asja. Korda harjutusi senikaua kuni hakkad jõudma harjutuses püstitatud eesmärgini. Seejärel liigu teiste harjutuste juurde. Mis puudutab keelt, siis soovitaksin enda kogemuse põhjal teha kõiki harjutusi algul emakeeles ning harjutust korrates teha seda juba enda töökeel(t)es. Paljudes allikates, kust harjutused pärinevad, on öeldud et harjutuse tekste

võiks kohe tõlkida ka võõrkeelde (näiteks, tähenduse prognoosimise ja ümbersõnastamise harjutuste puhul), kuid antud töös soovitatakse siiski alustada emakeelest. Loomulikult on iga tudengil voli valida enda jaoks sobivaim variant. Kõik harjutustikule lisatud materjalid (audiosalvestused ja tekstid) on eestikeelsed, sellepärast et Tartu Ülikooli konverentsitõlke magistriõppe programmi õppekeeleks on eesti keel.

Alustuseks võib tõlkeharjutusi teha kõnedega, mida oled varem kuulnud või kuulata kõnet, teha märkmeid ja siis juba sünkrooni harjutustega alustada. Lihtsam ja parem oleks alustada järeltõlke kõnedega, sest need on lühemad, seega kulutad vähem energiat kui sünkrooni kõnedega, mis aitab rohkem keskenduda just ühele aspektile ja tõhusamini harjutada seda. CD-le lisatud audiosalvestused on abistavaks materjaliks ning loomulikult tuleks proovida teha kõiki harjutusi ka teiste kõnedega (näiteks, praktikumides salvestatud või internetist võetud kõnedega).

Tööle on lisatud ka tabel (Lisa 3), kuhu saad märkida vigu, mis puudutavad erinevaid töös välja toodud aspekte, peale seda kui oled oma tõlke salvestanud ja kuulanud. Tabel on kasulik kui oled jõudnud juba enese koordineerimise ülesandeni ehk üritad tõlkida kõnet arvestades kõiki tehnikaid, mis olid eelnevalt tehtud harjutustes välja toodud ning selleks, et hiljem oma progressi hinnata ning harjutada neid aspekte, kus tegid kõige rohkem vigu.

4. Sünkroontõlke põhitehnikad, millele keskendub iseseisva õppe harjutustik:

1. Tähelepanu jaotus ja keskendumine
2. Tähenduse prognoosimine
3. Kõne toimetamine
 - Kokkusurumine
 - Salaamitehnika
 - Ümbersõnastus

Margus Puusepp kirjutab oma raamatus „Suuline Tõlge“ (2013), et „tõlkestrateegiad on võtted, mida tõlgid kasutavad tõlkimise käigus nii erinevate probleemolukordade ennetamiseks kui ka tekkinud raskuste potentsiaalseks ületamiseks“ (137). Nagu töö sissejuhatuses öeldud, kasutavad erinevad autorid erinevaid termineid, Margus Puusepa termin *tõlkestrateegia* vastab käesolevas töös läbivalt kasutatud *tõlketehnikale* ning seetõttu on järgnev mõte vastavalt ka parafraseeritud. Tõlketehnikate valik toimub niisiis teadlikult ning kui tõlk kasutab mingit tõlketehnikat pidevalt, siis võib see mõne aja pärast muutuda spontaanseks tegevuseks. Sünkroontõlkes tuleb otsustada konkreetse tehnika kasutamise kasuks väga kiiresti ning tõlk peab hästi tajuma oma teadmisi ja oskusi, et õigel hetkel õiget tõlketehnikat kasutada (Puusepp 2013: 138).

Siinkohal toaksin välja põhiaspektid, millel põhinevad praktilised harjutused kuid alustuseks võib öelda, et on olemas mõned sünkroontõlke kuldreeglid. Tõlgi ülesanne on kuulajale selgeks teha, mida kõneleja öelda tahab ja kuidas kõneleja seda öelda tahab (Visson 1999: 168). Kõige olulisem on anda edasi kõneleja mõte ning lõpetada oma laused. Isegi kui tundub, et nüüd leidis parem variant millegi sõnastamiseks ei ole vaja ennast parandada kui üks asi juba öeldud sai (*Ibid.*). Samuti ei tohi mitte kunagi tõlkida

seda, millest sa ei saa aru või mida sa ei kuulnud hästi (Jones 2002: 72). Sellisel juhul on väljajätmine kindlasti parem taktika.

Sünkroontõlke harjutustega alustades on oluline lahti saada kiusatusest teha sõnasõnalist tõlget. Lahti tuleb lasta originaali keelest ning keskenduda adekvaatsele tõlkele ehk „kehtestada funktsionaalseid ja mõttekaid seoseid“ (Visson 1999: 170). Oluline on niisiis jõuda sõnade tasandilt mõtete tasandile ning andagi sihtkeeles edasi viimaseid.

1. Tähelepanu jaotus ja keskendumine

Tähelepanu jaotus kahele erinevale tegevusele korraga (sünkroontõlke puhul rääkimine ja kuulamine) on ebaloomulik nähtus ning paljud tõlketeoreetikud on isegi vaielnud sellel teemal, kas kuulata ja rääkida samaaegselt ehk sünkroonis on üldse võimalik (Chernov 1987: 38-39). Hilisemad teoreetikud ning ka lugematu arv praktikuid on siiski näidanud, et sünkroontõlke on omandatav kunst ning seda eeldatakse ka käesolevas magistriprojektis. Sünkroontõlge on klassikaline tähelepanu jaotuse näide, sest selline tõlge nõuab mitme erineva kognitiivse tegevuse sooritamist enam vähem samaaegselt. Tähelepanu on jaotatud kui tõlk juhib kahte või rohkem tegevust – teksti kuulamist sihtkeeles ja selle tõlkimist lähtekeelde – samal ajal sünkroonselt jälgides enda tegevusi (Lambert 2004: 297). Oskust jaotada oma tähelepanu erinevatele sünkroonsetele tegevustele seletavad lahti kolm hüpoteesi:

- lisa jõupingutuse hüpotees: suurenenud ressursid, mida läheb vaja, et samaaegseid ülesandeid sooritada, nõuavad suuremat jõupingutust subjektilt.
- tähelepanu vahelduse hüpotees: subjektid ei soorita erinevaid ülesandeid samaaegselt, selle asemel, nad õpivad kuidas kiiresti edasi tagasi nihkuda ühe ülesande tegemisest teiseni.

- automaatsete mentaalsete tegevuste hüpotees: pärast seda kui on omandatud oskus sooritada ülesandeid, mis nõuavad tähelepanu jaotamist, ei ole enam vajadust jälgida igat mentaalset tegevust kesktöötlussüsteemi kaudu, sest mõned nendest tegevustest sooritatakse automaatselt (Lambert 2004: 298).

Selleks, et sooritada korraga kahte tegevust, tuleb tõlgil oskuslikult jaotada oma tähelepanu nii ühele kui ka teisele tegevusele, sest vastasel juhul inimese võime taolist tegevust sooritada ei pea vastu (Kirchhoff 1976: 117). Järelikult õige tähelepanu jaotus on vajalik oskus kuna just sellest sõltub nii tõlke kvaliteet kui ka tõlgi enesetunne, sest õige tähelepanu jaotamise tulemusena jaotub õigesti ka energia, mis on tõlkeks kulutatud. Tähelepanu jaotus samuti mängib olulist rolli psühho-füüsilise mehhanismi moodustamisel, mis teostab kõne ja mõtlemise tegevust erineval taju tasemel. Näiteks, optimaalne tähelepanu jaotus sünkroontõlkes võib sisaldada kõneleja üldise mõtte ja eesmärgi mõistmist, teadvuslikku kontrolli tõlgi lahenduste leidmises ja teadvusetu kontrolli kõne ütlemites sihtkeeles. Tähelepanu jaotuse mehhanism aga suureneb, mida automaatsemalt toimuvad need tegevused, mida reguleerivad meie mõistmise alamtasemed (Shirjaev 1979: 124).

Kuidas on aga võimalik oma tähelepanu jaotada mitmele asjale korraga? Ainuke viis kuidas saab seda teha on oma keskendumist võimalikult suurendada ning hoida seda kogu tõlkeprotsessi vältel ja üritada tähelepanu jaotada teadlikult kahele diskursusele (Jones 2002: 69-70). Roderick Jones oma raamatus „Conference Interpreting Explained“ toob välja mõned tähelepanu jaotamise raskused ning juhtnöörid kuidas saab antud raskustega võidelda. Esiteks, on oluline kuulata väga tähelepanelikult nii kõnelejat kui ka ennast. Tavaelus inimene räägib automaatselt aga tõlk kabiinis peab jõudma ka ennast kuulata, et teadlikult jälgida seda, mida ta tõlgib ja kuidas. Teiseks, on väga palju faktoreid, mis võivad tõlgi keskendumist häirida. Näiteks, kui tõlk ei saa sõnast aru või kui kõnelejal on

tugev aktsent. Tõlk aga peab oskama keskenduma sellele, mis on tõlketulemi jaoks vajalik ega lasta end häirida teistest teguritest. Kriitilises olukorras tuleb appi teine tõlgi omadus - kiire reageerimine, mille abil ta saab probleemile ka lahenduse leida ilma selleta, et tähelepanuvõime palju kannatada saaks. Samuti ei tasu tõlkimise ajal mõelda sellest, et oled valinud vale ekvivalendi või oleks võinud paremini tõlkida. Sellised mõtted röövivad tähelepanu ja selle pärast võib kõrvust mööda minna mõni oluline mõte, millest kõneleja hetkel räägib (Jones 2002: 69-70).

Tähelepanu jaotuse ja keskendumise harjutusi tehes on tähtis keskenduda just tähelepanu intensiivsuse ja püsivuse arendamisele, sest välised tegurid võivad algajaid sünkroontõlke väga kergelt mõjutada (Shirjaev 1979: 124-125).

Harjutused

Harjutus 1.1 Keskendumine

Eesmärk: oskus keskenduda ja hoida tähelepanu võimalikult kaua

Viide: lindistused „Koerad ja sõda“, numbrite loetelu ¹

Kommentaar: Kuula lindistatud teksti ja samal ajal lülita sisse lindistatud numbrite loetlemine (näiteks diktofonist). Peale kuulamist proovi kõne sisu edasi anda (Aleksееva 2008: 118).

Autori kommentaar: Algne harjutus on mõeldud ülikooli praktikumi jaoks, kuid seda saab väga hästi rakendada ka iseseisvates õppetingimustes. Seetõttu muutis käesoleva magistritöö autor veidi harjutust ja teeb siinkohal ettepaneku sooritada harjutus audiosalvestuste abil. Alusta tekstidega emakeeles ning anna edasi teksti sisu samuti emakeeles. Pärast kuula järgmist kõnet ning anna sisu edasi juba enda töökeel(t)es. Järgmine etapp edasi harjutamiseks on kuulata võõrkeelset kõnet ja teksti sisu tõlkida

¹ Tekstide koostajad on välja toodud Lisas 4.

emakeelde. Töö autori kogemuse põhjal on emakeelse kõnega alustada ja ümber jutustada samuti emakeeles on algatuseks kergem.

Harjutust sooritades on oluline keskenduda ainult teksti kuulamisele ja mitte lasta end häirida lisahelidest. Keskendumist aitab hästi kui panna silmad kinni ja kuulata ainult kõnelejat kuni kõrval diktofonist kostuv hääld taustamüraks ei muutu. Samuti tuleks jälgida, et mõlemad hääled (kõneleja oma ja numbrite lugeja oma) oleks sama helitugevusega. Juhul kui numbrite loetelu on valjem, siis on raskem keskenduda kõne kuulamisele. Harjutust tasuks alustada lihtsamatest ja lühematest tekstidest.

Harjutust tehes taba ära see moment kui tähelepanu hakkab hajuma. Kui lindistada enda tõlget või teksti ümber jutustamist siis võib kuulda, mis hetkel tähelepanu hajus ning kust olid puudu mõned kõne detailid (sest kui tähelepanu hajub siis mälu need kõne kohad kindlasti ei jää). Mida rohkem suudad teksti kuulates tähelepanu hoida ja keskenduda, seda rohkem detaile püüa iga korraga meelde jätta.

Harjutus 1.2 Numbrite lugemine

Eesmärk: jaotada oma tähelepanu mitmele tegevusele korraga. Oluline on edasi anda teksti mõtte ehk see kas jaotasid oma tähelepanu nii, et peale numbrite lugemist kuulasid ka teksti.

Viide: lindistus „Krundid kuul“

Kommentaar: Kuula teksti ja püüa samal ajal lugeda ise numbreid, alguses näiteks 1-200ni. Pärast harjutuse sooritamist proovi teine kord lugeda numbreid vastupidi 200st üheni (Alekseeva 2008:).

Autori kommentaar: Tagurpidi numbrite lugemine on pisut raskem kuna tavajärjekorras lugemine võib liiga automaatseks muutuda ja siis ei ole vaja nii palju pingutada, et jaotada oma tähelepanu nii lugemisele kui ka kuulamisele. Numbreid võib algul lugeda emakeeles

ning teist kõnet kuulates võõrkeeles. Peale kõne kuulamist jutusta tekst ümber emakeeles. Järgmine kord tõlgi kuuldud tekst võõrkeelde. Numbrite lugemise ajal võid proovida silmad kinni panna ning visuaalselt numbreid silme ees ette kujutada samal ajal kui neid loed, sest visuaalne kujutlemine alati aitab mälult liigse koormuse maha võtta. Seetõttu kasutatakse visualiseerimise tehnikat tihti just suulise tõlke puhul.

Tähelepanu jaotamise ja keskendumise harjutusi võib muuta raskemaks, et neid oskusi veelgi tõhusamalt lihvida. Peale selle, et sooritada harjutust erineva raskusega kõnede puhul, võib püüda tõlkida iga kord veelgi täpsemalt. Näiteks, proovida keskenduda kõne sisu kõrval ka detailidele või faktidele, et tõlge oleks võimalikult originaaltruu.

Peale tähelepanu jaotamise ja keskendumise oskusi, arendavad mõlemad harjutused ka mälu ja ümbersõnastamise tehnikaid.

Harjutus 1.3 Numbrite kirjutamine

Eesmärk: Oskus tähelepanu jaotada ja keskenduda

Viide: lindistus „Vaegnägijate juhtkoerad“

Kommentaar: Tõlgi teksti samal ajal kirjutades numbreid 100st tagurpidises järjekorras. Harjutus on nii keskendumisele kui ka tähelepanu jaotamisele mõeldud. Harjutuste tegemisel võib alustada väiksema tempoga esitatud või sisu poolest hõredamate tekstidest. Ka Visson (1999) soovitab seejärel liikuda kiirema tempoga esitatud tekstide juurde (172).

Autori kommentaar: Alguses on oluline, et kõne ei oleks liiga raske ja ei sisaldaks rohkelt numbreid, sest vastasel juhul muutub tõlkimine võimatuks kui tuleb veel mitmele detailile keskenduda. Alustuseks on hea harjutada lühikeste kõnedega, sest harjutus on piisavalt kurnav ja lõpuks väsib selle sooritamise ära ning ei jõua ei tõlkida, kuulata ega numbreid kirja panna.

Töö autori jaoks on sünkroontõlke ajal kergem keskenduda siis kui midagi midagi paberile joonistada või kirjutada. Kuuldavasti kasutavad sama vahendit pinge maandamiseks ka paljud praktikud. Antud harjutuse raskus aga seisneb selles, et kirjutada välja numbreid, mitte lihtsalt kritseldusi ja jälgida, et nad loogiliselt üksteisele järgneksid. Sarnaselt eelmisele harjutusele tuleb end võimalikult eraldada sellest tegevusest, mida paralleelselt kuulamisele teed (numbrite lugemine või kirjutamine) kuid samas jälgides, et tegevus oleks sooritatud nii nagu harjutus seda ette näeb (numbrite lugemine ja kirjutamine tagurpidises järjekorras). Antud harjutus võib olla natuke kergem kui eelmine, sest numbrite kirjutamise ajal saad viimaseid visuaalselt jälgida. Numbrite lugemise ajal aga tuleb rohkem pingutada, et järg käest ei kaoks.

2. Tähenduse prognoosimine

Tihti peale kui tõlk alustab tõlkimist ei tea ta kuhu üks või teine lause ta välja viib (sünkroontõlke teine raskus - intellektuaalne) (Jones 2002: 66). Selleks, et taolise raskusega toime tulla on vaja tõlgil arendada oskust prognoosida (Jones 2002: 105). Tähenduse prognoosimine on kõne komponentide tootmine lähtekeeles enne kui kõneleja ütleb välja vastava komponendi sihtkeeles. See on kõneleja lausungite sisu oletamise tulemus enne kui kõneleja on lausuma lõpetanud (Van Besien 1999: 250). Tõlkekirjanduses tihti mainitakse G.V. Chernovi (1979) sünkroontõlke mudelit, mille põhiliseks elemendiks on see, et üks kõige olulisematest psühho-lingvistilistest protsessidest sünkroontõlkes on sõnumi verbaalsete ja semantiliste struktuuride tõenäoline tähenduse prognoosimine (*probability-prediction model*). Tõenäoline tähenduse prognoosimine Chernovi sõnul seletabki sünkroontõlke sünkroonsuse fenomeni (Lambert & Moser-Mercer 1994: 140). Sellisest tõenäosuslikust mudelist võib aru saada ainult teksti dünaamilise kontseptsiooni kaudu, mis on omakorda jada elementidest, mis tasapisi

liituvad kokku, et lõppteksti luua. Teksti dünaamika aitab kaasa prognoosi protsessile ja sõnumis olevate vastuolude kõrvaldamisele. Teisisõnu, Chernovi mudeli järgi tekst ei ole kavandatud kui lõplik töö, vaid pigem kui pidevalt arenev protsess. Chernovi teooria järgi sünkroontõlke ajal, täpsemalt sõnumi dekodeerimise käigus, tõlk läbib astmelise ja pideva mõistmise dünaamilis-kumulatiivse protsessi. Selle käigus, kognitiivne tegevus kasutab ära olulised ühikud kõikidest, või pea kõikidest, informatsiooni töötlustasemetest, kasutades leksikaalse, morfo-süntaktilise ja keelevälise informatsiooni, selleks, et luua sõnumi propositsioonilise ja semantilise struktuuri. Järelikult, alateadlike tõenäosuste eelduste abil, tõlk on võimeline järelutama, mis suuna võtab kas sõnumi tähendus või sõnumi pealiskaudne struktuur. Tõlk saab oletada tähenduse arengut või kõneleja kavatsusi (Carlet 1998: 75).

Gile (2009: 173) eristab kaks tähenduse prognoosimise tüüpi: keeleline ja keeleväline. Samas on allikaid, kus standard- ja klišeeväljendeid tuuakse välja eraldi tüübina (Wilss, 1994: 194 tsiteeritud Setton, 1978). Keelelise ehk lingvistilise aspekti all mõeldakse teatud keele grammatikat, struktuuri, kollokatsioone, süntaksit ning teades neid reegleid on tõlgil palju kergem kõnest aru saada ning oletada tõenäosust ka lähtekeeles. Hea keele valdamine aga ei tähenda ainult seda, et tõlk teab sõnu ja keele struktuuri, vaid ka seda, et ta suudab nad ära tunda kõnes ja kasutada arusaamises. Tõlk võib ette aimata spetsiifilisi sõnu või fraase sest nende põhjal on ilmselge kuidas lause lõppeb (näiteks jaapani keel on väga ette aimatav oma lausete struktuuri poolest) (Gile 2009: 173-175). See aspekt on eriti tähtis rääkides tõlkest kahe keele vahel, mille lausete struktuur on väga erinev. Muidugi tõlk moodustab tõlgitava lause ümber kuid vahel võtab liiga kaua aega kui tõlk ootab kuni tuleb lause võtmesõna, seega tasub kasutada tähenduse prognoosimise tehnikat. Näiteks, kui tegu on saksa keelega, milles on tegusõnad lause lõpus (Jones 2002: 106). Puusepp (2013)

rõhutam, et lisaks võib tähenduse prognoosimisel tõlgile abiks olla kõneleja intonatsioon ja rõhuasetused (253).

Keelevälise tähenduse prognoosimise puhul lähtutakse kõne kontekstist. Siinkohal räägitakse tähenduse prognoosimisest kui ette aimamisest kõneleja ideede ja kõnes sisalduva informatsiooni kohta, mitte konkreetsete sõnade prognoosist lausest. Keelevälist prognoosimist toetavad tõlgi üldised teadmised teemast ja ettevalmistus (Gile 2009: 174-175). Näiteks, kui kõneleja kogu kõne vältel pooldab midagi väga kirglikult siis vaevalt, et ta järsku hakkab sellele vastu väitma (Jones 2002: 105). Kuigi käesoleva töö autori arvates tasuks ka siin olla pigem ettevaatlik, sest millegi kirglik toetamine ja kõne lõpus ümberlukkamine võib olla ka teadlik retooriline võte. Eriti armastavad seda kasutada just Briti inglise keelt emakeelena kasutavad kõnelejad ning tõlk peaks seetõttu olema valvel juhaks kui kõneleja ootamatult suunda muudab. Tähenduse prognoosimise tehnika puhul lähtub tõlk kahest olukorrast. Esimese puhul kui tõlk on kõneleja ja olukorraga hästi tuttav, toimub tähenduse prognoosimine laiemalt tasandilt kitsamale ehk tõlgendatakse kuuldu kõne üldise konteksti raames. Eelmainitud kõneleja kultuurilise tausta tundmine võib siin osutuda väga oluliseks. Teises tähenduse prognoosimise olukorras kui tõlgile on kõneleja ja olukord võõras, toimub tähenduse prognoosimine kitsamalt tasandilt laiemale (Puusepp 2013: 253). See tähendab, et tõlk toetub sõnadele ja väljenditele ning peale seda kujuneb üldine ettekujutus sellest, kuhu kõneleja oma jutuga tahab välja jõuda.

Kui tõlk kasutab tähenduse prognoosimise tehnikat arukalt, siis võib ta julgelt tõlkida nii nagu prognoosis, sest vale prognoosi tuleb palju harvemini ette kui õiget (Jones 2002: 107). Pealegi on väidetud, et tähenduse prognoosimise võimalused on seotud kõne üleliigsuse tasemega ehk mida rohkem üleliigset sisaldub infos, seda kõrgem on õige tähenduse prognoosimise tõenäosus. Vahel on õige ka vastupidine väide, mida tihedama infosisaldusega on sõnum, seda vähem saab prognoosida (Chernov 1987: 129). Ilmselt on

autorite eriarvamused põhjustatud siin nii erinevatest tõlkekoolkondadest, töökeeltest kui ka kogemusest. Ette aimamine võib osutuda tõlgi heaks sõbraks kui seda oskuslikult kasutada koos ümbersõnastamisega. See parandab tõlketulemit ja vahel aitab aega säästa (Jones 2002: 107). Oluline on siinkohal niisiis alati silmas pidada konteksti ja tähelepanelikult kõnelejat kuulata.

Harjutused

Harjutus 2.1 Lünkade täitmine (lehelttõlge)

Eesmärk: arendada prognoosimisvõimet ja oskust kiireid lahendusi leida

Viide: tekstid „Nägu annab valetaja ära“, „Kas väikese jääaja põhjustasid vulkaanid?“ (Lisa 2)

Kommentaar: Tõlge lehelt. Harjutajale antakse ette tekst, kus lausetes puudub mõni sõna. Alustuseks tuleb teha emakeeles lünkade täitmine ja siis tõlkida võõrkeelde. Sama harjutust võib teha ka audiosalvestusega, siis jätab kõneleja mõned sõnad lausest välja (Aleksseva 2008: 119-120).

Lehelttõlge on sünkroontõlke õppeprotsessis üks põhiharjutusi, sest see arendab oskust sünkroonselt täita erinevaid kõnetegevusi: kirjaliku teksti visuaalset tajumist (lugemist) ühes keeles ja suulist väljendamist teises keeles. Peale selle lehelt tõlkides saab väga hästi rakendada kokkusurumise tehnikat, moodustades võimalikult selgeid ja kompaktseid lauseid (Garbovski & Kostikova 2006: 7-8).

Autori kommentaar: Tõlkides lehelt tuleb kasuks kui eelnevalt tekst kiiresti läbi vaadata, et umbes aru saada, millest antud tekst räägib, selleks et hiljem oleks kergem tõlkida ja lünkasid täita. Lünkasid võib täita enne teksti tõlkimist või tõlkimise ajal, mis on raskem variant, sest siis kulub energiat veel ka õige sõna otsimisele.

Peale selle, tuleb tähelepanelikult kirjalikku teksti jälgida, et tõlkes oleks õige sõnajärg ja alati lõpetada oma laused, isegi kui tundub, et alustasid valesti. Alguses võib tunduda, et tõlgid liiga aeglases tempos kuid mida rohkem harjutada, seda kiiremaks hakkab muutuma tõlketempo. Parem oleks mitte kiirustada lehelt tõlkimise ajal isegi kui tempo on väga aeglane, sest vastasel juhul hakkab muutuma sõnajärg ja tekkivad vead, eriti kui tegu on pikkade ja keerukate lausetega.

Harjutus 2.2 Struktuuri lõpetamine

Eesmärk: arendada tähenduse prognoosimise oskust ja leida kiiret ja loogilist lahendust.

Viide: lindistus „Kaugtöö“

Kommentaari: Ülesande raskus seisneb selles, et tõlk saab toetuda ainult eelnevale kontekstile. Lauset võib erinevat moodi lõpetada ja samal ajal aktiveeruvad teatud teemaga seonduvad teadmised ja samuti loogika jälgimine. Pane lindistus pausi peale, sel ajal kui lause on veel lõpetamata. Ürita seda lauset lõpetada tuginedes süntaktilisele, grammatilisele ja leksikaalsele materjalile (Alekseeva 2008: 120; Visson 1999: 172).

Autori kommentaar: Seda harjutust sooritades proovi jälgida ka teksti üldist stiili. Kui aimad ette kuidas üks lause lõppeda võiks, siis proovi lõpetada see nii, et ta sobiks ülejäänud kõneleja stiiliga. Alguses võib olla kiusatus lihtsalt ja umbes öelda prognoositavad laused, eriti kui tekst on üldine või taustateadmisi antud teemal on vähe. Võib proovida ka võtta kõne mõnel konkreetsel teemal ning eelnevalt taustatööd teha ja pärast proovida tõlkida. Kui tõlgid taustateadmisteta on tulemus hoopis erinev sellest kui oled teemaga juba eelnevalt kursis. Eelnev ettevalmistus annab rohkem enesekindlust ning julgust tähenduse prognoosimiseks ning samuti saab ka tõlketulemus ladusam.

3. Toimetamine

Sünkroontõlgi üks põhilisi ülesaneid on algteksti toimetada ja lühemaks teha, samal ajal teksti mõtet säilitades. Laused peavad olema lakoonilised ja selged. See oskus nõuab palju kogemust, sest tõlgil lasub vastutus otsustada, mis on kõnes üleliigne ja mida võib välja jätta, et kõneleja mõtet mitte muuta. Mida kogenum on tõlk, seda paremini ta materjali mõistab ja oskab seda edukalt toimetada. Samuti mängib olulist rolli ka keelesuund, näiteks inglise keel püüdleb kompaktsete lausete poole, samas venekeelsete lausete ehitus on pikk ja keeruline (Visson 1999: 37 - 38).

Enne kui üle minna kõne toimetamise tehnikate juurde (kokkusurumine, salaamitehnika ja ümbersõnastus), mis on juba otseselt seotud sünkroontõlkega võib teha paar sissejuhatavat harjutust, et just sünkroonse tegevusega harjuda.

„Kaja“ harjutus ehk kordamine (*shadowing*)

Eesmärk: püsida kõnelejaga samas tempos, jaotada tähelepanu kuulamisele ja rääkimisele

Viide: lindistus „Majanduslangus“

Kommentaar: Harjutuse põhimõte seisneb selles, et kuulates kõnet, mis on algul aeglasema tempoga, tuleb korrata seda, mida kõneleja ütles samas keeles, kuid olles 1-3 sõna kõnelejast maas. Hea kui kõnes ei oleks palju nimetusi või numbreid, muidu muutub ülesanne liiga raskeks. Harjutuses seatud ülesandeks on jälgida kõneleja tempot. Tuleb arvestada sellega, et ei tohi olla kõnelejast liiga maas või rutata liiga ette (Alekseeva 2008: 118-119).

Kogenud tõlgid ja suulise tõlke teoreetikud väidavad, et kõnelemist tuleks alustada siis kui oled mõtteühikust aru saanud ja selle tabanud. See on oluline, sest nii on tõlgil piisavalt materjali kõnelejalt, et enda tõlgitavat lauset lõpetada (Nolan 2008: 75).

Autori kommentaar: Selline harjutus on väga kasulik, et õppida millal tõlkimist alustada ning vältida liiga vara kõnelema hakkamist. Sünkroontõlke õpingute alguses on keeruline seda põhimõtet alati järgida kuna tundub, et oled valmis kohe tõlkima ja hirm on kõnelejast maha jääda. Siinkohal on aga tõsi see, et kui mõtteühik on liiga pikk või lause on ehitatud nii, et tõlk ei saa kohe tõlkima hakata, on raske seda tehnikat alati rakendada. Peale selle, kui oodata kuni kõneleja lause kuhugi välja viib on suur koormus lühiajalisele mälule ning lõpptulemuseks võib olla mini-järeltõlge, mitte sünkroon. Töö autor on ise proovinud sellist tehnikat rakendada lastes kõnelejal natuke kauem rääkida, kuid tihti tähendas see korraga liiga palju informatsiooni ja seetõttu ei jõudnud kõike tõlkida ning samal ajal edasi kuulata või ununes esimene lause pool ära. Võib järeldada, et tõlkimisega tuleb alustada iga kõne puhul erineval ajal, vastavalt kõne ja kõneleja tüübile, esitatava informatsiooni tihedusele jne. Peale selle aitab antud harjutus lihvida veel kord oskust jaotada oma tähelepanu mitmele asjale korraga ehk kuulata kõnelejat ja samal ajal korrata seda, millest kõneleja räägib. Kui lause või kõnelõik on liiga pikk ning kui tõlk otsustab ikkagi ära oodata kuni kõneleja on oma mõtte enam-vähem välja öelnud, siis võiks ta märkida paberile mõne sümboliga või sõnaga öeldut, et see hiljem aitaks kiiresti meelde tuletada, mis oli lause alguses. Kuid siin peab olema ettevaatlik, et märkides ei hajuks tähelepanu sellelt tekstilt, mida hetkel kuulatakse. Kui antud harjutust tihti teha, siis hakkab tasapisi arenema oskus ka õigel ajal rääkimist alustada (edaspidi ka tõlkimist) ning aru saada millal kõnelejalt on piisava suurusega infoühik kätte saadud ning millal on võimalik rääkimist alustada.

Déjean Le Féal (1997) on antud harjutust ka kritiseerinud väites, et harjutust sooritades hakkab tudeng lihtsalt mõtlemata kordama mida kõneleja ütles nagu papagoi (*mindless parroting*) ning ei keskendu kõne sisule (617).

Selleks, et taolist viga ei juhtuks ja harjutusest oleks kasu, tuleb tähelepanelikult jälgida ka kõne sisu ja mõtet ning, et seda hiljem kontrollida, tuleks jutustada ümber äsja kuulnud teksti. Taoline lisaülesanne on samuti kasulik, sest samal ajal treenib see tõlgi oskust sünkroonselt mitut asja korraga jälgida/teha, mis on antud tõlkeliigi puhul eriti tähtis.

Déjean Le Féal väidab oma artiklis „Simultaneous Interpretation with “Training Wheels“, et „kaja“ harjutus on kasulik ka tõlgi B-keele oskuste parandamiseks, sest siis kuulad eriti hästi ja tähelepanelikult, mida räägib kõneleja (Déjean Le Féal 1997: 621).

Sünkroniseerimine

Eesmärk: püsida kõnelejaga samas tempos

Viide: tekst „Hologramm“ (Lisa 2) ja lindistus „Hologramm“

Kommentaari: Kuula kõnet ning samal ajal loe seda sama kõnet lehe pealt. Harjutuse eesmärgiks on püsida samas tempos kõnelejaga ning jälgida tähelepanelikult lehelt, mida kõneleja hetkel räägib (Alekseeva 2008: 120-121).

Autori kommentaar: Harjutus on sarnane eelmisele. Alustuseks tasub harjutada emakeelse kõne ja tekstiga, hiljem tekstiga, mis on juba võõrkeelde tõlgitud. Ülesande pealmine raskus koosneb selles, et tuleb samal ajal teksti lugeda ja tähelepanelikult kuulajat jälgida. Ühest küljest ei lähe energiat selle peale, et ise tõlkida ja teksti toota, kuid harjutuse keerulisus seisneb sünkroonses tegevuses, mille jooksul tuleb pöörata sama palju tähelepanu nii kuulamisele kui ka lugemisele.

- **Kokkusurumine**

Kokkusurumise ülesanne sünkroontõlkes on võimaldada edasi anda sama sisu, hoides samal ajal (ajasäästmiseks) kokku keelelisi vahendeid. Kokkusurumise tehnika võimaldab tõlgil lihtsama vaevaga lauseid moodustada. Eriti oluline on see kahel juhul: kui kõneleja

räägib või loeb kirjutatud teksti ette liiga kiiresti või hakkab tõlk väsimas. Nimetatud juhtumitele viitab Puusepp (2013) kui *ekstreemaalsele sünkroontõlke olukorrale* (255). Mõlemal juhul ei jõua tõlk piisavalt kiiresti kõneleja mõtet edasi anda ning siis tuleks kasutada kokkusurumise tehnikat. Lähtudes nendest keelelistest vahenditest, mida lühendatakse võib eraldada neli kokkusurumise taktikat: silbiline, süntaktiline, leksikaalne ja semantiline kokkusurumine (Chernov 1987: 147). Silbilise kokkusurumise abil lühendatakse sihtkeele sõnumi silpide arvu, näiteks tõlk valib lühemaid sõnu. Silbiline kokkusurumine alandab tõlgi kõnetempot võrreldes kõneleja tempoga. Süntaktiline kokkusurumine on lühema ja lihtsama süntaktilise konstruktsiooni loomine võrreldes originiaaliga. Lähtudes oma emakeele ja töökeele grammatikast võib lauseid lühendada erineval viisil. Võib muuta lauseid või sõnaühendit ühe sõnaga asendada. Näiteks, kui kõne alguses oli tõlgitud Ühendatud Rahvaste Organisatsioon, siis edaspidi võib tõlk öelda ÜRO. Leksikaalne kokkusurumine on mõtte väljendamine väiksema arvu sõnade abil. Semantiline kokkusurumine on aga sõnade kasutamine, mis omavad rohkem üldist tähendust, nende sõnade asemel, millel on konkreetsem tähendus. Näiteks: kui lõuna, ida ja lääne asemel öelda ilmakaared (Chernov 1987: 148-149).

Headeks kohtadeks, kus saab infot kokku suruda, on erinevad kordused, üleliigsed ja ilmselged laused ja sõnad (Nolan 2008: 40). Kõnes ei oma tingimata kõik sõnad olulist tähtsust. Kõnelejad, kes rohkem improviseerivad võivad kasutada väljendeid, mis pole sisutihedad (näiteks, *põhimõtteliselt, kuhu ma nüüd jäingi, tähendab, nii-öelda* jne). Kui aga tõlgil on vaja lühemalt väljendada kõneleja sõnumit, siis võib ta liiasused välja jätta. Samas võivad taolised liiasused „piiritleda kõneleja seost öelduga“, siis tasub ka need tõlkesse jätta (Puusepp 2013: 256-257). Peale selle, väljajätmise puhul on oluline jälgida ka konverentsi/ürituse teemat ning auditooriumit. Kui kõneleja ütleb midagi koos täpsustava infoga ja see info on ilmselge kuulajatele, siis võib tõlk kõneleja täpsustuse

välja jätta. Näitkes, *mobiilsideoperaator* EMT asemel öelda EMT. Taolise informatsiooni väljajätmine teeb tõlke selgemaks ega koorma ka kuulajat, kelle jaoks on see info ebaoluline (Puusepp 2013: 140). Aega ja energiat saab kokku hoida ka liiga pika nimekirja puhul, mille osad ei oma eraldi suurt tähtsust. Näiteks: *Sellised koduloomad nagu sead, hobused, lehmad, kanad, kitsed, lambad...* Sel juhul võib mõned sõnad tõlkimata jätta, sest kuulaja sai aru, millest jutt käib (Nolan 2008: 40-41). Tuleb alati meeles pidada, et väljajätmise taktika puhul tuleb välja valida teisejärgulist infot, et ei tekiks kahju kõneleja sõnumile (Puusepp 2013: 256). Kui kõneleja kordab ühte ja sama asja ühes kõnelõigus siis tõlk võib selle välja jätta kui mõte on selgeks tehtud. Kuid tuleb olla ettevaatlik korduses kõne lõpus, sest see võib osutuda oluliseks ning võtab kokku terve kõne (Nolan 2008: 40). Samuti võivad kordused osutuda rõhutavaks elemendiks kõnes (Puusepp 2013: 141). Kokkuvõttes võib öelda, et tuleb alati hoolega jälgida ja analüüsida mitte ainult kõneleja teksti vaid ka kõneleja stiili. Kõneleja retoorilisi valikuid ei tohi ohvriks tuua lihtsalt seepärast, et tõlk püüab öeldut kiiremini ja tõhusamalt edasi anda.

Harjutused

Harjutus 3.1 Kokkusurumine, väljajätmine

Eesmärk: oskus lühendada teksti ja kompaktseid lauseid moodustada

Viide: lindistus „Miks naised elavad kauem kui mehed?“

Kommentaar: Tõlgi kõnet ja kuula oma lindistust. Proovi oma tõlget võimalikult kompaktseks muuta. Mis on üleliigne, mida oleks võinud välja jätta? Mida üheks liita? Mida lühendada? (Visson 1999: 171)

Autori kommentaar: Taolise harjutuse puhul on väga hea oma lindistusi ka transkribeerida. Olgugi, et see aega võtab on transkribeerimine väga abistav, sest kirjalikult kogu oma tõlget üles kirjutades on väga selgelt näha, millised sõnad võis vabalt välja jätta, kus võis

teistmoodi sõnastada või kui palju oli vahehäälikuid. Antud harjutus on väga sarnane ümbersõnastamise harjutusega kuid tõlkides proovi pigem lühendada teksti (mitte ümber sõnastada või sünonüüme otsida) nii palju kui on võimalik, et säiliks loogika ja täpsus. Kindlasti on kõige kergem tuvastada kordusi või ebaselgeid ja lõpetamata lauseid, mis tuleb kohe tekstist eemaldada. Samuti võib pöörata tähelepanu sellele, kuidas mingeid lauseid saab üheks liita, et nad eraldi liiga „hakituna“ ei tunduks.

- **Salaamitehnika**

Sünkroontõlkes, nagu eelpool mainitud, on tõlgi jaoks väga oluline end väljendada lühikeste ja lihtsate lausetega kuna väga tihti kipuvad kõnelejate laused venima pikkadeks ja keerulisteks. Kuid tõlk peab oskuslikult sellised laused „lammutama“ ning tegema mitu lühikest lauset, mis kannavad mõtteühikut või ideed ja oskama need omavahel loogiliselt seostada (Jones 2002: 91). Roderick Jones nimetab oma raamatus „Conference Interpreting Explained“ (2002) sellist tehnikat just salaamitehnikaks (*salami technique*) kuna tõlk justkui „hakib“ lauseid lühemaks nagu salaamit (92). Väga pikad ja keerulised laused võivad sisaldada lihtsaid mõtteid ja võivad omavahel olla selgelt seotud. Oluline on see, et tõlk need ideed ära tabaks, mis keeruliste lausete puhul ei ole väga kerge ülesanne, nõudes nii eraldi tähelepanu kui ka kogemust. Mõtteühikute eraldamine ühest pikemast lausest võimaldab moodustada lühikesi lauseid, koormates vähem tõlgi lühiajalist mälu ning tavapäraselt on sel moel ka kuulajatel hõlpsam kõneleja mõtet jälgida. Salaami tehnikat kasutades on tõlge originaalist mõnevõrra lühem, lausete omavahelised seosed on lihtsustatud ning selliste lausetega on tõlgil lihtsam tööd teha. Sellist tehnikat on hea rakendada eriti kui üks keeltest omab keerulist struktuuri (nagu näiteks venekeelsed laused, mis on tavaliselt väga pika keerulise lauseehitusega) (Jones 2002: 93). Kuid siiski ei tasu salaamitehnikaga üle pingutada, sest vastasel juhul võib tekkida liiga palju lihtsustatud

lauseid ja kõne hakkab kõlama naiivselt (Puusepp 2013: 255). Käesoleva töö autori arvates on lihtsate ja lühikeste lausete tootmine mitte ainult eeliseks tõlgile, vaid ka kuulajale. Lihtsate ja konkreetsete lausete sõnastamine vähendab 'müra' ning aitab kuulajal kõneleja jutu sisust paremini aru saada.

Harjutused

Harjutus 3.2

Eesmärk: oskus lauset analüüsida ja kompaktsemaks teha

Viide: lindistus „EL ja tõrvaliivad“

Kommentaar: Proovi tõlkida järgnevat lauset ühe lõiguna. Seejärel proovi seda tõlkida kasutades salaamitehnikat. Võrdle mõlemat tõlget ja küsi endalt: milline tehnika andis parema tulemuse? Milline võttis rohkem aega? Milline on rohkem lõpetatud? Milline on täpsem? (Nolan 2008: 27).

Näide: Reaalselt rääkides, kuigi Hiina ja teised juhtivad arengumaad vaevalt puutuvad kokku võlakriisi probleemidega ja madala protsendimäära lõksuga, hakkavad nad siiski üha rohkem ja rohkem tundma tõsist survet, üritades majanduse kasvu toetada, ühelt poolt aga teiselt poolt, üritada tagasi hoida kaupade hinnatõusu, mis on tingitud inim- ja ressursifaktoritest.

Selleks, et paremini salaamitehnikat omandada proovi otsustada, millised süntaktilised vormid originaalis on loogiliselt vajalikud ja millised mitte. Näiteks on mõne lause puhul lingid oluliseks siduvaks osaks ja mõne puhul ei oma nad tähtsust: *Ma kukkusin trepist alla ja seega on mul jalaluu murd*. Selles lauses võib *seega* vabalt välja jääda ja lause mõte ei muutu. *Ma kukkusin trepist alla ja mul on jalaluu murd*. Üleliigsete sidesõnade väljajätmine säästab aega ja teeb lause selgemaks (Nolan 2008: 27).

Autori kommentaar: on selge, et salaamitehnikat kasutades on palju kergem tõlkida eraldiseisvate lausetega ühte keerulist lauset kui proovida jälgida kõneleja struktuuri. Sellist tehnikat on alguses hea harjutada kirjaliku tekstiga (tõlkida lehelt). Teksti kuulates on rakse kiiresti tabada lause struktuuri ja mõtteühikuid, sest kõneleja liigub oma jutuga edasi samal ajal kui tõlk alles maadleb eelmise lausega. Samas tõlkides kirjalikku teksti on kohe selge, milline on kõnelõik/lause ning kuidas see lõppeb, seega tasub kindlasti taolist salaami tehnika harjutust teha võimalikult palju kirjalikult. Hiljem tuleb äratundmine kiiremini ka suuliste tekstide puhul.

Kui leiad kõnet kuulates mõne raske lõigu või lause, siis algul lihtsalt tõlgi see ära. Kui tõlkimise lõpetad leia jälle see koht originaalkõnest üles ning kuula mitu korda üle. Mõtle rahulikult, kuidas tegelikult võis lauset tõhusamalt toimetada. Tõlgi uuesti ning võrdle esimest varianti, kus tõlkisid lause/lõigu kohe tekstis sellega, mida tõlkisid pärast eraldi. Suurema tõenäosusega on esimesest sobilikum ning parem teine katse, sest oli aega mõelda kuidas toimetada. Pideva harjutamise puhul on eeliseks see, et tõlkides hakkab järk-järgult tekkima oma taktika taoliste keerukate või pikkade lausetega hakkama saamiseks.

Harjutus 3.3

Eesmärk: oskus tuvastada grammatilisi struktuure ja lauseid lühendada ning lihtsustada

Viide: lindistus „Kartuliaasta“

Kommentaar: Võta mõni keeruline kõnelõik. Algul võib harjutust teha kirjaliku tekstiga siis audiosalvestusega (Nolan 2008: 30).

- a) Anna ühe lausega edasi lõigu põhimõte
- b) Eralda lõigus olevad eraldiseisvad mõtted, sõnastades iga üht nii lühidalt kui võimalik.

- c) Lahuta kõnelõigud nii paljudesse lihtlausetesse kui võimalik, proovides teha iseseisvat lauset igast määruslausest, mis võiks iseseisev olla.
- d) Ühenda need lihtlaused, mis loogiliselt kokku sobivad.
- e) Kasutades eelmainitud lähenemist, tõlgi lõigud enda töökeelde (-keeltesse).

Autori kommentaar: antud harjutus on heaks praktikaks, et mitte raske kõnelõigus „ära eksida“ ja kiiresti osata mõtteid ümber sõnastada lihtsamalt ja kompaktsemalt. Kuid jällegi peab mainima, et alguses kirjaliku teksti tõlkides on kergem harjutuse eesmärgini jõuda kui sünkroonis tõlkides, sest kõneleja jätkab kogu aeg oma juttu. Lindistusega harjutades on hea pausile vajutada ning proovida salaamitehnikat rakendada ja seejärel kõnet edasi kuulata. Raskeks võib osutuda just vajaliku info välja valimine ja sorteerimine, eriti kui tegu on raske ja keeruka kõnelõiguga. Siinkohal on tähtis tähelepanelikult konteksti jälgida ja öeldut analüüsida. Selline taktika nõuab palju harjutamist, seega on antud harjutuse põhjal hea palju harjutada ning alguses tõlkida lõikude või pikkade lausete kaupa, enne kui tervet teksti tõlkima hakkad. Kui ülesanne tundub liiga raske, siis võib proovida harjutada kergemate kõnedega kus on palju kordusi või üleliigset kasutat infot, et tekstist oleks kergem leida olulisi infoühikuid ning moodustada täpsem ja kompaktsem tekst.

• Ümbersõnastus

Iga tõlge erineb originaalist ning ükski ei saa olla originaaltekstile 100% truu, eriti sünkroontõlke puhul. Selle asemel, et kopeerida algteksti, peab tõlk looma uue, mis mõjuks sihtkeele kuulajatele samal moel nagu lähtekeelest aru saavatele kuulajatele. Järelikult on ümbersõnastus tõlgi jaoks väga oluline tehnika sünkrooni kabiinis selleks, et hakkama saada erinevate keeleliste raskustega ja samas olla võimalikult täpne ning truu originaaltekstile (Jones 2002: 81). Puusepp (2013) väidab aga, et „ümbersõnastamine ei ole eesmärk omaette. Kui lähtekeele sõnad ja struktuur sobivad sihtkeelde, siis võib neid

vabalt kasutada“ (150). Teisest küljest lähteteksti ümbersõnastamine on tõlkes paratamatu, sest „tõlge peab vastama sihtkeelele omastele süntaksi-, grammatika- ja stiilinõuetele“ (*Ibid.*).

Minjar-Beloruchev oma raamatus „Tõlke teooria ja meetodid“ („Теория и Методы Перевода“) toob välja mõned kasulikud ja enim tuntud meetodid, mida tõlk saab rakendada, et lahendada tõlke ajal tekkinud raskusi. Esimese meetodi nimetus on kirjeldav tõlge (seda kirjanduses nimetatud ka üldistamiseks (Puusepp 2013: 152)). See on kõige universaalsem viis, et hakkama saada isegi kõige raskemate tõlkeolukordadega. Taoline meetod on eriti vajalik kui sihtkeeles puudub mõiste, mis on olemas lähtekeeles (sotsiaalsetel, geograafilistel või rahvalikel põhjustel). Näiteks, vaevalt saab leida eestikeelsele sõnale *sõtse* otsese vaste muus keeles. Sarnaseid sõnu tõlkides tuleb kirjeldada mõisteid, mida need sõnad tähistavad (ehk *sõtse* – isa õde). Kirjeldava tõlke meetodi miinuseks on see, et mõned kirjeldused võivad liiga kohmakaks kujuneda ja tunduda tõlkes võõrkehana (Minjar-Beloruchev 1996: 95). Peale selle on oht, et kui üldistamise meetodit liiga palju kasutada, siis saab kannatada tõlkes kõneleja stiil ja eripära (Alekseeva 2008: 94). Teiseks tõlkemeetodiks on mõistete täpsustus. Täpsustus koosneb ülemmõiste üleminekust alammõistesse. Sõnadeks, mis tähistavad ülemmõistet on puuviljad, lilled, mööbel. Alammõistet tähistavad õunad või pirnid, roosid või tulbid, tool või laud. Mõistete täpsustus võib olla vajalik kui sihtkeeles puudub ülemmõiste. Näiteks, prantsuse keeles puudub vaste sõnale *maitseroheline*, seega tõlkides tuleb kasutada mõistete täpsustuse meetodit (asendada sõnadega *petersell*, *till* jne). Täpsustuse meetod aga tekitab raskusi kui kontekstist pole selge, millisest alammõistest räägitakse. On väga raske täpsustada ülemmõistet „puuviljad“ kontekstiväliselt, ilma, et tekiks viga. Palju kergem on leida lahendust kui ülemmõiste sisaldab kaht-kolme alammõistet (Minjar-Beloruchev 1996: 96). Kolmas meetod, on vastupidine täpsustamisele ehk mõistete üldistamine.

Üldistamise meetodi puhul on üleminek alammõistelt ülemmõistele. Seda meetodit tuleb kasutada siis, kui sihtkeeles ei ole täpseid mõisteid, mis on olemas lähtekeeles. Näiteks, inglise keeles on kaks erinevat sõna *hand* ja *arm*, eesti keeles on aga üks sõna, selle mõiste tähistamiseks - *käsi*. Mõistete üldistamise meetod aitab tõlgil välja tulla keerulisest olukorrast kui tõlk ei tea sihtkeele alammõistet. Näiteks, *lõoke* võib olla tõlgitud kui *lind* ja *pojeng* kui *lill* (Minjar-Beloruchev 1996: 96-97). Muidugi taolist tõlget võib teha ainult siis kui need pole kõne võtmesõnad või olulised detailid, mille pärast võiks midagi olulist kõnes muutuda. Samuti on üldistamise meetodit hea kasutada teksti lühendamiseks, keelelise kokkusurumise tehnika raames. Näiteks, pika nimekirja puhul, mida saab asendada ühe ülemmõistega (Alekseeva 2008: 94). Neljandaks tõlkemeetodiks on tõlge vastandsõnade abil. Minjar-Beloruchevi (1996) järgi on see paradoksaalne kuid tõhus meetod (97). Taolise tehnika puhul asendatakse sihtkeeles lähtekeele mõisteid antonüümidega. Tõlgid kasutavad seda meetodit olukorras kui ei ole võimalik kiiresti leida vastet (näiteks mõnele verbile). Vastandsõna kasutamine on aga selleks väga lihtne võte ning peale selle toob see tõlkesse leksikaalse mitmekesisuse. Näiteks: *ma mäletan kõike – ma pole midagi unustanud; keegi ei keeldu – kõik nõustuvad* (Alekseeva 2008: 95). Kindlasti tuleb meeles pidada, et iga antonüüm ei saa olla tõlkes vasteks. Näiteks, ei tohi ümber sõnastada lauset *ma avasin ukse – ma ei pannud ust kinni, ta hakkas naerma – ta ei nutnud*.

Ümbersõnastust aga peaks tõlk kasutama mitte ainult selleks, et keeleliste raskustega võidelda vaid ka selleks, et teha stiililisi muutusi. Selleks peab tõlk oskama lahti lasta originaaltekstist ning väga hästi orienteeruma nii lähte- kui sihtkeele grammatikas kui ka stilistikas. Kui tõlk järgib sihtkeele struktuuri siis ta tõlketulem on usaldusväärne ja seda on lihtne kuulata (Jones 2002: 82-84). Keeruliste grammatiliste konstruktsioonide ja otsetõlke vältimisega teeb tõlk kergemaks nii oma töö ning samas on ka publikul sellist tõlketulemit

mugavam kuulata. Esineb ka olukordi kus tõlk võib kasutada ümbersõnastamise tehnikat, et lisada selgust kõneleja jutule. Sellisel juhul on oluline mitte lisada juurde fakte, vaid muuta sõnavalik ja lauseehitus sujuvamaks kui originaalis (Puusepp 2013: 150).

Kui tõlk kasutab ümbersõnastuse tehnikat on see märk sellest, et ta teeb oma tööd korralikult. Tõlk peab aru saama sellest millest räägitakse, samas analüüsima ja seedima infot, millest ta aru sai. Diskursuse analüüsi tulemiks peaks olema see, et kõne on ümberjutustatud, eriti kui see on ümberjutustatud teises keeles siis peaks see olema ka teisiti formuleeritud. Väga loogiline ja loomulik on see, et tõlk, kes korralikult analüüsib, peaks ka kasutama ümbersõnastuse taktikat (Jones 2002: 90).

Harjutused

Harjutus 3.4. Ümbersõnastus

Eesmärk: oskus lahti lasta originaali keelest ja sõnastada lauseid omamoodi

Viide: lindistus „Talendisõda“

Kommentaar: Alustades sünkrooni harjutustega võib tõlkida kõnet algul lausete kaupa, et saavutada põhiline eesmärk – edastada mõte võimalikult lühidalt ja täpselt. Kuula kõnet ja vajuta pausi nuppu siis kui kõneleja lause lõpetab. Seejärel tõlgi kuuldud lause ära ja nii edasi. Järgmisel korral proovi teha lühemaid pause (Setton 1994: 192-193).

Autori kommentaar: Kuigi harjutus meenutab rohkem järeltõlget on see väga kasulik, sest aitab ümbersõnastamise tehnikat omandada. Mida rohkem taolisi harjutusi teha, seda rohkem hakkab arenema oskus sama mõtet teiste sõnadega väljendada ning erinevaid sünonüüme kasutada. See aga on sünkroontõlke puhul väga oluline taktika. Transkribeeri tõlgitud tekst ning seejärel märgi tekstis erinevate värvidega, mida võiks välja jätta (vahehäälikud, kordused, lõpetamata laused), mis oli vale grammatiliselt, süntaktiliselt või stilistiliselt. Seejärel võid kirjalikult enda tõlgitud teksti toimetada, et näha kuidas võiks

algteksti paremini tõlkida. Algul võib proovida algkõnet ümber sõnastada emakeelest emakeelde ning seejärel juba tõlkida. Taoline harjutus aitab hästi otsida erinevaid keelelisi lahendusi ning aitab laiendada enda sõnavara ja keeleoskust.

Lindista oma tõlget, et pärast kontrollida, kas olid originaalile truu ja kas toimetasid lauseid.

Harjutus 3.5 Sünonüümid

Eesmärk: arendada oskust kiiresti sünonüüme leida ja ümber sõnastada

Viide: lindistus „Lennuhirmust“

Kommentaar: Tõlgi sünkroonis lühike tekst algul emakeeles. Seejärel tõlgi sama tekst kasutades üha vähem sõnu esimese teksti tõlkest. Kuula oma teksti ja transkribeeri, vaata kuidas oleks võimalik veel sõnu asendada (Lynn 1999: 171).

Autori kommentaar: Harjutus on sarnane kokkusurumise ja ümbersõnastamise harjutustele. Emakeelde tõlkimine võib osutuda päris raskeks, seega alguses võid proovida kõne pausi peale panna ja lausete või lõikude kaupa harjutada. Võõrkeelde tõlkides proovi tõlkida kõnet algul kaks korda ning keskenduda sünonüümide kasutamisele. Pärast esimest korda tead juba kõne sisu ning saad teadlikult rohkem erinevaid sünonüüme kasutada. Seejärel transkribeeri mõlemad tõlked. Loe transkribeeritud tõlked üle ja märgi need sõnad, mida saaks erinevate sünonüümidega asendada. Kirjuta kõik võimalikud sünonüümid kõrvale. See on hea harjutus selleks, et kui kõnesid edasi tõlkima hakkad siis mõned sünonüümid, mida välja kirjutasid jäävad mällu ning tõlkimise ajal saad kiiremini teisi sõnu kasutada. Niisiis aitab taoline harjutus ka sõnavara laiendada.

Seejärel kuula algteksti ja vaata kas olid originaalile truu ning kuidas iga tõlkega muutus tekst nii sõnastuse kui ka sõnavara poolest. Autori isiklik kogemus näitab, et ühte

kõnet rohkem kui kolm korda tõlkida ei ole mõttekas, sellepärast et originaal tekst on juba nii meeles, et on raske otsida uusi eelnevatest tõlgetest erinevaid sünonüüme.

Transkribeerimine ja töö kirjaliku tekstiga on väga arendav sest, et harjutad kirjalikult kuidas kõnet ümber sõnastada. See tuleb kindlasti kasuks ka suulise tõlke puhul. Transkribeerimine võtab kaua aega, seega võid igast harjutusest transkribeerida ühe kõne ning järgmised kõned võib kuulmise pealt võrrelda ja parandada. Transkribeerimise tehnika on väga detailne ja annab parema ülevaate tehtud tööst.

Koordinatsioon

Sooritades eeltoodud harjutusi proovi tõlkida kõnesid arvestades eelnevalt tehtud harjutuste eesmärgi ja kommentaare. Kõiki kõne toimetamise ülesandeid on hea katsetada ka kuulates kõnesid, mis ei ole nii struktureeritud kui antud harjutustikule lisatud CD-l. Väga hea on harjutada erinevate intervjuude või pikemate kommentaaride ja avalduste põhjal. Inimesed, kes ei ole oma kõnet ette valmistanud räägivad tavaliselt vabalt ja vahel ka kaootiliselt. Käesoleva töö autori isiklikust kogemusest võib väita, et taoliste kõnede põhjal on väga hea oma tõlkeoskusi rakendada, sest siis peab rohkem toimetama ja rohkem otsustama mida toimetada ja kuidas. Pärast iga kõne tõlkimist märgi lisades olevasse tõlkeanalüüsi tabelisse (Lisa 1) oma edusammud üles.

Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö eesmärk on luua iseseisva sünkroontõlke õppimise harjutustik, mis aitaks algajal suulise tõlke tudengil omandada sünkroontõlkeks vajalikke tehnikaid ja alamoskusi iseseisva struktureeritud harjutamise kaudu. Tõlkeõpingute jooksul tundis käesoleva töö autor, et sünkroontõlke oskuste omandamiseks ei piisa vaid tõlkeseminaride jooksul tehtud harjutamisest ning nägi seetõttu vajadust luua ise endale ning kaastudengitele struktureeritud viis kuidas neid oskusi iseseisvalt eesmärgipäraselt lihvida. Selleks, et töös püstitatud eesmärk saavutada, analüüsis antud töö autor erinevaid tõlkekirjanduse allikaid ja harjutuskogusid ning valis välja, eelnevalt neid kõiki ise järele proovides, kõige tõhusamad harjutused eelmainitud allikatest. Kuna algaja iseseisva harjutajana tundusid need harjutused kõige tõhusamad mulle, on tõenäoline et neist saavad abi ka teised algajad noored tõlgid. Sünkroontõlget eristab järeltõlkest kaks lisaraskust - akustiline ja intellektuaalne. Esimene neist seisneb selles, et üheaegsel kuulamisel ja kõnelemisel võib originaaltekstist midagi välja jääda või tõlk võib kõneleja mõtet valesti kuulda. Kui järeltõlke puhul on tõlk kõneleja mõtteid kord juba kuulnud ning teab tõlkima hakates nende sisu, siis sünkroontõlke puhul on kõneleja jutu suund vaid aimatav (detailidest rääkimata) ning see põhjustab intellektuaalse lisaraskuse. Magistritöös välja toodud tõlketehnikate harjutused on suunatud algajat tõlki mõlema raskuse puhul abistama. Tõlketehnikad, millele harjutustik keskendub on järgmised: tähelepanu jaotus ja keskendumine, tähenduse prognoosimine ning toimetamine. Toimetamine omakorda jaguneb kolmeks alamoskuseks – kokkusurumine, salaami tehnika ja ümbersõnastus.

Magistritöö on jaotatud neljaks osaks. Esimene osa räägib sünkroontõlke protsessidest, tõlgile vajalikest omadustest ning sünkroontõlke õppimise raskustest. Esimese töö osa rõhk on sellel, et seletada aspekte, mis muudavad sünkroontõlke eriti raskeks tõlkeliigiks. Töö

teises osas selgitatakse magistritöö meetodit - miks ja millistel alustel on valitud töösse kõige tõhusamad harjutused. Selles töö osas põhjendab autor oma teema valikut ning harjutustiku vajalikkust, tutvustab harjutustiku jaoks analüüsitud allikaid ning Tartu Ülikooli Tõlkekeskuses varem valminud töid, mis käsitlevad sünkroontõlget või tõlke iseseisvat harjutamist. Samuti annab teine osa ülevaate valitud Euroopa ülikoolide suulise tõlke programmidest (Euroopa Konverentsitõlke magistri tunnustatud õppekavad EMCI), keskendudes sellele, millal alustatakse sünkroontõlke õpetamist. Töö kolmandas osas seletatakse harjutustiku ülesehitust ja kasutamist. Neljandas osas kirjeldab ja analüüsib autor antud töösse kaasatud tõlketehnikaid. Iga tõlketehnika all on välja toodud harjutused, mis aitavad antud tehnikat omandada ning juhised ja töö autori kommentaarid harjutuste kohta. Tööle on lisatud ka CD harjutuste kõnedega ja tõlke analüüsitabel, kuhu tudeng saab kirja panna oma tulemused ja vead ning hiljem jägida enda tõlkeprogressi.

Analüüsitud EMCI ülikoolide tabelist võib järeldada, et enamikes ülikoolides algab sünkroontõlge esimese õppeaasta teisel semestril, seega sünkroontõlke harjutamiseks jääb natuke rohkem aega kui alustades sünkrooniga teisel aastal nagu näiteks Tartu Ülikoolis. Sünkroontõlge kui suulise tõlke kõige keerulisem liik nõuab aga algajalt tõlgilt palju harjutamist. Peale ülikooli praktikumide tuleb tudengil harjutada ka iseseisvalt, selleks aga et iseseisev harjutamine oleks piisavalt tõhus tuleb luua struktureeritud õppemudel, mille põhjal oma oskusi arendada. Erinevate harjutustega katsetades ja neid läbi proovides, kaasas käesoleva töö autor harjutustikku vaid sünkroontõlke oskuste arendamiseks tõhusaimad. Käesolevas töös väljatoodud harjutusi pidevalt läbi tehes, on võimalik üle saada sünkroontõlke põhiraskustest (akustiline ja intellektuaalne). Sel moel parandab iseharjutav noor tõlk nii oma tõlkeoskusi kui ka tõlketulemit. Lisaks ei ole töö autor leidnud erialase kirjanduse hulgast harjutustike, mis oleks mõeldud just algajale tõlgile

sünkroontõlke iseseisvaks harjutamiseks. Käesolev magistritöö loodab nimetatud lünka täita ning on sellega oma eesmärgi ka täitnud.

Ometi ei ole käesoleva harjutustiku näol tegemist lõpliku tööga ning lõpetatud projektiga. Iga harjutustiku põhjal iseseisvat tööd tegev tudeng otsustab lõppkokkuvõttes ikka ise, millistest harjutustest tal kõige enam kasu on. Struktuurse raamistiku algus on aga loodud. Antud harjutustik on avatud projekt ning võib tulevikus olla täiendatud teiste tudengite poolt, kes tunnevad huvi ja vajadust iseseisvalt harjutada.

Summary

University of Tartu

Institute of Germanic, Romance and Slavonic Languages and Literatures

Anna Karboinova

Simultaneous Interpreting: Practice Exercises for Self-study

(Sünkroontõlke iseseisva õppe harjutustik)

2014

MA Thesis

Number of pages: 66

The current MA thesis aims to create a collection of self-study exercises for simultaneous interpreting. The collection of practise exercises sets to help the students acquire the techniques and skills needed for producing better-quality simultaneous interpreting. In order to achieve the aim of this thesis, the author analyzed different academic sources on simultaneous interpreting, tested the exercises of the various sources, selecting the most efficient of these to include in the thesis. The exercises given are aimed to help the students to obtain three basic techniques of simultaneous interpreting that the thesis focuses on: split attention/concentration, anticipation and speech editing. The speech editing technique contains three sub-techniques: compression, the salami technique and reformulation.

The thesis has been divided into four parts. The first part gives an overview of simultaneous interpreting processes, required skills for an interpreter and particular difficulties in learning simultaneous interpreting. There are two main difficulties in simultaneous interpreting in comparison with consecutive interpreting: the acoustic difficulty and the intellectual difficulty, therefore the exercises that are chosen in the project are aimed to help the beginner interpreter to cope with those two difficulties. The

second part reasons the choice of the topic and explains the necessity of the practise book. Furthermore, it discusses the academic sources used in the thesis and briefly analyses the conference interpreting study programmes in the EMCI (European Masters of Conference Interpreting) universities to see at which stage of the curriculum simultaneous interpreting is introduced. It also gives an overview of the research on simultaneous interpreting carried out in The Translation and Interpreting Centre of The University of Tartu. The third part of the thesis explains how the practise exercises are structured and gives guidelines on their use. The fourth part deals with the three basic techniques of simultaneous interpreting mentioned above. There is a theoretical part explaining and analyzing each technique and practical part with exercises that help to acquire the technique. Author's explanations and comments can be found under each exercise. The thesis also includes a CD with speeches for the exercises and a chart, which enables to analyse students' interpreting output and keep track of their progress.

In conclusion, since simultaneous interpreting is a demanding discipline, which needs a lot of practise self-study plays a very important role. In addition to interpreting seminars at the university, students also have to practice independently in order to improve their interpreting skills. Taking into account that in the Interpreting Studies MA curriculum in the University of Tartu simultaneous interpreting is introduced in the 2nd year, it is especially important for students to practice systematically as much as possible. The purpose of the thesis is to help students achieve such a goal by concentrating the most effective exercises from different sources into one collection of practise exercises for begginers. The added value of the collection is that the author, a young interpreter, tried all the exercises beforehand in order to choose only the most efficient ones that help to acquire three basic simultaneous interpreting techniques that the thesis focuses on. This

thesis is an open project and can be complemented by those wishing to improve their interpreting output or develop the subject of self-study in simultaneous interpreting further.

Key words: simultaneous interpreting exercises, interpreting self-study

Kasutatud kirjandus

- Alekseeva, Irina 2008 = Алексеева, И. С. 2008. *Профессиональный тренинг переводчика: учебное пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей*. Санкт-Петербург: СОЮЗ.
- Carlet, Laura. 1998. G.V. Chernov's Psycholinguistic Model in Simultaneous Interpretation: An Experimental Contribution. *The Interpreters' Newsletter*, 8: 75-92.
- Chernov, Ghelly V. 1987 = Чернов, Г. В. 1987. *Основы синхронного перевода*. Москва: Высшая школа.
- Déjean Le Féal, Karla. 1997. Simultaneous Interpretation with „Training Wheels“. *Meta: Translators' Journal*, 42: 4, 616-621.
- Garbovski, Nikolai, Olga Kostikova 2006 = Гарбовский Н. К., О. И. Костикова. 2006. *Курс устного перевода : Французский язык - русский язык*. Москва: Издательство Московского университета.
- Gile, Daniel. 2009. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator training*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Jones, Roderick. 2002. *Conference Interpreting Explained*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Kirchhoff, Hella. 1976. Simultaneous Interpreting: Interdependence of Variables in the Interpreting Process, Interpreting Models and Interpreting Strategies. Pöchhacker, Franz & Miriam Shlesinger (toim.) *The Interpreting Studies Reader*. London & New York: Routledge, 110-119.
- Lambert, Sylvie. 1992. Shadowing. *Meta: Translators' Journal*, 37: 2, 263-273.
- Lambert, Sylvie & Barbara Moser-Mercer (toim.) 1994. *Bridging the Gap: Empirical Research in Simultaneous Interpretation*. Philadelphia: John Benjamins. s.h:

- Chernov, Ghelly. (i.a) Message Redundancy and Message Anticipation in Simultaneous Interpreting, 139-154.
- Lambert, Sylvie. 2004. Shared Attention during Sight Translation, Sight Interpretation and Simultaneous Interpretation. *Meta: Translators' Journal*, 49: 2, 294-306.
- Minjar-Beloruchev, Rurik 1996 = Миньяр-Белоручев, Р.К. 1996. *Теория и Методы Перевода*. Москва: Московский Лицей.
- Miram, Gennadi 2006 = Мирам, Г. Э. 2006. *Профессия: Переводчик*. Киев: Ника-Центр.
- Nolan, James. 2008. *Interpretation: Techniques and Exercises*. Bristol: Multilingual matters.
- Puusepp, Margus. 2013. *Suuline Tõlge*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Setton, Robin. (1994). Experiments in the Application of Discourse Studies to Interpreter Training. Dollerup, Cay & Annette Lindegaard (toim.). *Teaching Translation and Interpreting 2*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 183-198.
- Shirjaev, Anatoli 1979 = Ширяев, А.Ф. 1979. *Синхронный перевод: Деятельность синхронного переводчика и методика преподавания синхронного перевода*. Москва: Воениздат.
- Shirjaev, Anatoli 1982 = Ширяев, А.Ф. 1982. *Пособие по синхронному переводу: Французский язык*. Москва: Высшая школа.
- Van Besien, Fred. 1999. Anticipation in Simultaneous Interpretation. *Meta: Translators' Journal*, 44: 2, 250-259.
- Visson, Lynn 1999 = Виссон, Линн. 1999. *Синхронный перевод с русского на английский*. Москва: Р.Валент.

Lisa 1. Sünkroon- ja järeltõlke õpetamine erinevates EMCI ülikoolide õppekavades

Ülikool	Stockholmi Ülikool	Genfi Ülikool	Sorbonne Nouvelle Paris	Mainzi Ülikool	Grazi Ülikool	ELTE Budapest	Lissaboni Ülikool	Ljubljana Ülikool	Babes- Bolyai Rumeenia
Kestvus (aasta/ semester)	2 aastat 4 semestrit	15 kuud 3 sem/ 7 moodulit)	2 aastat (2 teooria/ 2 praktika semestrit)	2 aastat 4 semestrit	2 aastat 4 sem	1 aasta 2 semestrit	2 aastat 4 sem. (2 praktilist, 2 iseseisevat	1 aasta 2 semestrit	2 aastat 4 semestrit
Sissejuhata- v semester	-	Esimene / 1	Esimene	-	-	-	-	-	-
Järeltõlge	1,2,3	2,4,6 moodul	1,2 aasta – 2.semester	1,2,3,4	1,2,3	1,2	1,2 praktiline	1	1,2,3
Sümkroon	2,3	3,5 moodul	2 aasta – 2.semester	1,2,3,4	1,2,3	1,2	2 praktiline sem, iseseisev	2	3,4
Lõpp- semester	4	7 moodul	-	-	4	-	4	-	-

Lisa 2. Harjutuste tekstid

Tähenduse prognoosimine (Harjutus 2.1 Lünkade täitmine)

Nägu annab valetaja ära

Uudne valedetektor saab infot inimese _____.

Uudne kaamerasüsteem kasutab valetajate tuvastamiseks psühholoogide poolt välja töötatud algoritmi. Selline detektor _____ silmade ümbert eralduvat soojust ning õrnu näolihaste liikumisi, mida inimene kontrollida ei suuda. Inglismaa Bradfordi ülikooli _____ demonstreerisid seadet Bradfordi teadusfestivalil, teatas BBC.

Bradfordi ülikooli _____ Hassan Ugaili väitel peaks seni nimetu kaamerasüsteem suutma valetaja kindlaks teha 70 protsendil juhtudest. Selliseid _____ andsid vabatahtlikega tehtud katsed.

Süsteem registreerib vaevumärgatavaid kontrollimatuid muutusi _____: silmade ümbruse kapillaaride täitumist verega, huulte ja _____ liikumist. Kogutud infot analüüsitakse arvuti abil. Algoritm põhineb psühholoogide Paul Ekmani ja Walter Frieseni tööil.

Uut seadeldist saab kasutada nii, et _____ pole enda testimisest teadlik. Võrreldes tavapärase valedetektoriga võib see olla oluline eelis. Süsteemi loomist toetas _____ Suurbritannia piirivalve ning lähitulevikus loodetakse seda testida lennujaamades.

Insenerid katsetasid seadet vabatahtlikega, kellel _____ valetada lihtsatele küsimustele vastates. Seetõttu usub Ugail, et päriselus ette tulevates olukordades võib _____ detektor veelgi töökindlam. Algoritmi täiustamine võib näolugemismasina viia isegi praeguste valedetektorite tasemele, mis suudavad valesid tuvastada 90 protsendil juhtudest. Uurijad on teadlikud, et sajaprotsendilise täpsuseni ei jõua kunagi ükski sarnane _____. Masinad ei tuvasta valetamist, vaid emotsioone – hirmu, muret, usaldamatust. Hirmu põhjuseks võib olla nii vahelejäämise kartus kui mure testimise protseduuri pärast.

Uudne valede tuvastamise süsteem võib olla kasulik kohtute tarbeks, kuid ei saa välistada, et seda võidakse hakata kasutama ka vähem õilsatel _____ nagu tööintervjuud või info väljapressimine.

Allikas: http://novaator.ee/ET/inimene/nagu_annab_valetaja_ara/

Tähenduse prognoosimine (Harjutus 2.1 Lünkade täitmine)

Kas väikese jääaja põhjustasid vulkaanid?

Neli järjestikust vulkaanipurset põhjustasid 13. sajandil _____ jahrenemise. See omakorda muutis Arktikas jääkatte paksemaks ning hoidis temperatuuri aastasadu _____, näitas taimestiku ja setete uurimine. Hiliskeskaegsed maalid kujutavad uisutamist Veneetsias, Hollandi kanalitel ja Thamesi jõel.

Kunstnikud ei _____, vaid kujutasid oma kaasaegsete argipäeva. Tol väikese jääajana tuntud perioodil oligi kliima tunduvalt külmem.

Millal väike jääaeg algas, selle üle vaidlevad _____ üsna usinalt. Paljud arvavad, et ilmad muutusid külmemaks alles 16. sajandil, kuid osade teadlaste arvates võisid arktilised piirkonnad _____ juba sadu aastaid varem.

Keskmine temperatuur langes Maal vaid ühe _____ võrra, kuid näiteks Euroopa sai tunda tõelist jahrenemist. Mis väikese jääaja põhjustas, on ebaselge.

Üheks kliima muutnud teguriks võisid olla vulkaanipursked. _____ vulkaanid eraldavad pursates väävlíosakesi. Need moodustavad atmosfääris päikesekiirgust tagasi peegeldavaid aerosoole.

Tavapärastelt peetakse vulkaanipurske mõju kliimale lühiajaliseks, kuid väikese jääaja puhul võisid just vulkaanid aluse panna pikaajalisele _____.

USA Colorado ülikooli uurija Gifford Milleri juhitud teadlaste _____ uuris liustike pindala muutumist Islandil ja Kanadas. Selleks analüüsisid nad jääga liikunud setteid ning liustikust leitud taimeosi.

Kui liustik laieneb, jäävad taimed jõesse _____. Taimejäänustes leiduva süsiniku uurimisel saab kindlaks teha, millal see juhtus. Jääkatte ulatuse muutused omakorda peegeldavad temperatuuri _____.

Andmeid analüüsid selgus, et kliima hakkas jähkema üsna _____ ajavahemikul 1250-1300. Aastatel 1430-1455 langes temperatuur veelgi.

On teada, et 13. sajandil toimus troopikas neli suurt vulkaanipurset. 15. sajandil purskas Kuwae vulkaan Vanuatul.

Kui uurijad modelleerisid pursete mõjukliimale, selgus, et tekkinud lühike jähkemine oli piisav, et panna liustikud laienema ning muuta Arktika jääkate _____.

Jää omakorda peegeldas _____ veelgi tagasi ning muutis Golfi hoovuse nõrgemaks. Milleri sõnul piisas sellest, et kliimat aastasadu jahedana hoida.

Allikas: http://novaator.ee/ET/kliima/kas_vaikese_jaaaja_pohjustasid_vulkaanid/

Toimetamine (Sünkroniseerimise harjutus)

Hologramm

Austatud kuulajad,

Kas teie pole kunagi kahetsenud, et olete sündinud liiga hilja selleks, et näha mõnda minevikustaari elusuures ja käia tema kontsertidel. Mina olen seda tundnud küll. Oleks päris tore, kui võiksime minna Elvis Presley kontserdile või kuulata kusagil väikses hubases klubis Edith Piafi šansoone ja mitte ainult kuulda, vaid ka näha teda laulmas.

Arvan, et vähemalt osasid nukraid fänne, kelle armastatud lauljad elasid ja töötasid enne nende sündi või kelle iidolid on nüüdseks kahjuks meie hulgast juba lahkunud, peaks rõõmustama see, et teadlaste lubaduse kohaselt võime me juba lähitulevikus näha lavalaudadel taas Elvis Presleyt või ka näiteks Georg Otsa. Hiljuti USAs Californias peetud rokifestivalil nägi 100 000-pealine publik koos elusate räpparite Dr. Dre ja Snoop Doggiga laval ka 1996. aastal Las Vegases mõrvatud superstaar Tupac Shakurit. Tupac oli publiku silme ees kolmemõõtmelise hologrammi kujul, mis kuvati spetsiaalsele ekraanile. Kuidas see tehnoloogia täpsemalt toimib? Projektor kiirgab pildi lavapõrandal asuval spetsiaalsele peeglile, mille pealt see omakorda peegeldub tagasi 45-kraadise nurga all olevale ekraanile, jättes vaatajale mulje, et nad näevadki inimest enda ees esinemas.

Idee iseenesest ei ole uus, multifilmitegelastest koosnev ansambel Gorillaz esinebki hologrammi kujul.

Hologrammitehnoloogia leiutaja ja väljatöötaja on Inglismaal tegutsev firma Musion, mille teenuseid on juba oma esinemistes kasutanud Madonna ja David Beckham.

Rakendused ei piirdu ainult meelelahutusmaailmaga: ühe Austraalia firma juht ilmus hologrammi kujul inimeste ette korraga kuues eri kohas, näidates, et konverentsile ei pea ilmtingimata kohale sõitma. Teame, et praegu võimaldab näiteks Skype viia läbi

videokonverentse, aga sellisel juhul peab inimene ikkagi olema oma ettekande pidamise ajal arvuti ees ja suhtlema n.ö. reaajas. Hologrammitehnoloogia võimaldab aga kasutada juba varem salvestatud materjali, nii et tegelikult võib inimene oma esinemise ajal näiteks hoopis rannas päevitada. Teisest küljest võimaldab selline tehnoloogia ka sellistel inimestel võtta osa konverentsidest, kellel näiteks on tõsised raskused liikumisega, kuid kelle panus teadusesse on sellest hoolimata hindamatu.

Kui nüüd tulla tagasi selle juurde, et antud tehnoloogia võimaldab tuua lavale juba meie hulgast lahkunud inimesed, siis kuigi ma ei ole kõikide detailidega kursis, näib mulle, et sellise tehnoloogiaga on võimalik nõ „ellu äratada“ vaid need inimesed, kellest on mingisugunegi video- või pildimaterjal säilinud. Seega ei õnnestu meil näha näiteks Cicerot oma kõnesid pidamas või Shakespeari oma sonette ette kandmas.

Minu jaoks tekib selle tehnoloogiaga seoses kaks peamist küsimust:

- 1) kui eetiline on tegelikult selline kadunukeste ellu äratamine. Kas need kuulsused ise tahaksid, et neid pärast nende surma sel viisil veel publiku ette tuuakse. Olukorra muudab keeruliseks asjaolu, et meil tegelikult ju puudub võimalus neilt seda küsida ning ma ei ole päris kindel, kas näiteks selle inimese lähedastel peaks olema õigus sellist otsust langetada.
- 2) teine küsimus, mille see hologrammi tehnoloogia minus tekitab puudutab ehtsust. Olgem ausad, kui asi puudutab maailmakuulsaid inimesi, siis on publik ainult seetõttu nõus maksma meeletuid summasid piletite eest, et nad soovivad oma iidolit oma silmaga näha. Kui aga hologrammitehnoloogiat ei kasutata enam vaid meie hulgast lahkunud tähtede ajutiseks tagasi toomiseks, vaid seda hakkavad kasutama ka elusolevad lauljad, lihtsalt selleks, et nad ei peaks tegema läbi pikka ja kurnavat kontsertturneed, siis tundub olevat väga ebaõiglane selle eest inimestelt raha võtta.

Kokkuvõttes tuleb tõdeda, et hologrammitehnoloogia on nagu iga teinegi leiutis – võib teha meie elu mugavamaks, aga selle kasutamise peaks olema hästi läbi mõeldud, pidades silmas ka eetilisi küsimusi.

Koostaja: Sirje Kupp-Sazonov

Lisa 3. Tõlkeanalüüsi tabel

Harjutused Kõned	Sõnastus	Kordused	Sünonüümid	Vahehäälikud	Tempo/Hääl	Tähelepanu
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						

Lisa 4.

CD materjalid

Track01 – „Koerad ja sõda“ (koostaja: Sirje Kupp-Sazonov) Harjutus 1.1

Track02 – Numbrite loetelu. Harjutus 1.1

Track03 – „Krundid kuul“ (koostaja: Sirje Kupp-Sazonov) Harjutus 1.2

Track04 – „Vaegnägijate juhtkoerad“ (koostaja: Kristi Põder) Harjutus 1.3

Track05 – „Kaugtöö“ (koostaja: Birgit Paal) Harjutus 2.2

Track06 – „Majanduslangus“ (koostaja: Sirje Kupp-Sazonov) „Kaja“ harjutus

Track07 – „Hologramm“ (koostaja: Sirje Kupp-Sazonov) Sünkroniseerimise harjutus

Track08 – „Miks naised elavad kauem kui mehed?“ (koostaja Kerli Klock) Harjutus 3.1

Track09 – „EL ja tõrvaliivad“ (koostaja: Birgit Paal) Harjutus 3.2

Track10 – „Kartuliaasta“ (koostaja: Birgit Paal) Harjutus 3.3

Track11 – „Talendisõda“ (koostaja: Birgit Paal) Harjutus 3.4

Track12 – „Lennuhirmust“ (koostaja: Kerli Klock) Harjutus 3.5

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ *Anna* _____ *Karboinova* _____

(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: _____ 10.09.1988 _____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Sünkroontõlke Iseseisva Õppe Harjutusik

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ *Kerli Klock* _____

(*juhendaja nimi*)

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, _____ „15“ ...Mai..... 2014